

The background of the entire page is a collage of musical staves and notes. The staves are in various orientations, some horizontal and some diagonal. The notes are black and white, with some staves having a reddish-brown tint. The overall texture is aged and artistic.

FROSKA SAPUNXHIEVA

FLURIM ZULFIJA

VESELINKA MAXHAROVA

ARSIMI MUZIKOR PËR KLASËN VIII

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

FROSKA SAPUNXHIEVA

FLURIM ZULFIJA

VESELINKA MAXHAROVA

ARSIMI MUZIKOR

Për klasën VIII

ARSIMI FILLOR NËNTËVJEÇAR

Autorë:

mr. Froska Sapunxhieva,
mr. Flurim Zulfija,
Veselinka Maxharova

Recensentë:

dr. Tihomir Joviq - kryetar
Zorica Vuçinoviç - anëtare
Burim Hidri - anëtar

Titulli i botimit origjinal:

МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ за VIII одделение
Деветгодишно основно образование

Botues:

Ministria për Arsim dhe Shkencë e Republikës së Maqedonisë së Veriut
Rr. "Shën Kirili dhe Metodi", nr. 54, 1000 Shkup

Përktheu nga gjuha maqedone:

Shpresa Ismaili

Lektor:

Mavie Mehmeti

Redaktor profesional i botimit në gjuhën shqipe:

Dardan Braimi

Radhitja kompjuterike:

Arbëria Design (Afrim Bulica)

Përpunimi kompjuterik dhe dizajni grafik:

Mirko Davidovski
Veselinka Maxharova

Vendi dhe viti i botimit:

Shkup, 2022

Me vendim të Komisionit Kombëtar për tekstet shkollore për arsimin fillor dhe të mesëm në Ministrinë e Arsimit dhe Shkencës të Republikës së Maqedonisë së Veriut, nr.26-389/6 të datës 08.06.2021, miratohet përdorimi i këtij libri shkollore.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

78(075.2)

SAPUNXHIEVA, Froska

Arsimi muzikor [Електронски извор] : për klasën VIII : arsimi fillor nëntëvjeçar / Froska Sapunxhieva, Flurim Zulfija, Veselinka Maxharova ; përktheu nga gjuha maqedone: Shpresa Ismaili. - Текст во ПДФ формат, содржи 105 стр., илустр. - Shkup : Ministria për Arsim dhe Shkencë e Republikës së Maqedonisë së Veriut, 2022

Начин на пристапување (URL):

https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk/pdf/Muzicko_8_albanski.pdf. - Превод на делото: Музичко образование за 8 одделение деветгодишно основно образование / Фроска Сапунџиева, Флурим Зулфија, Веселинка Маџарова. - Наслов преземен од екран. - Опис на изворот на ден 19.08.2022

ISBN 978-608-273-087-5

1. Zulfija, Flurim [автор] 2. Maxharova, Veselinka [автор]

а) Музичко образование -- Учебници, основно образование

COBISS.MK-ID 58001669

“Muzika medoemos duhet të nxit zjarr në zemrat e njerëzve”
(Ludvig Van Betoven)

“Qëllimi i muzikës është të prek zemrën”
(Johan Sebastian Bah)

*“Muzika është gjuha e vetme universale, nuk duhet të përkthehet, shpirti
flet me shpirtin ndaj saj”*
(Bertold Aurebah)

TEMAT MËSIMORE

AKTIVITETE TË REALIZUARA

DËGJIMI I MUZIKËS

EDUKIMI MUZIKOR

KRIJIMTARIA MUZIKORE POPULLORE-VALLET POPULLORE

Temat mësimore janë paraqitur me ngjyra të caktuara: aktivitete të realizuara (e verdhë), dëgjim muzike (kaltër), edukimi muzikor (gjelbër) dhe krijimtaria muzikore popullore-valle popullore (ngjyrë e kuqe).

INTERPRETIMI I TËRËSISË MUZIKORE NË SHKALLËN G-DUR

„ОДА НА РАДОСТА“/ “ODA E GËZIMIT”

Л. В. Бетовен / L. V. Betoven

Ра - дост бис - тра у - бост чис - та, ќер - ко од Е - ли - зи - ја,
о - пи - вна си моќ што блис - ка, за - нес и по - е - зи - ја.
Твој - те сни - шта спо - кој ши - рат зло - то што го скро - ту - ва. Си -
те лу - ѓе да се сми - рат, ду - хот твој ги спло - ту - ва.

Aktivitet:

Këndoni këngën me IMF.

“UDHËHEQËS NË ORKESTRËN PËR TË RINJTË”

“Udhëheqës në orkestrën për të rinjtë” ose “Variacione dhe fuga në një temë nga H. Persel” është një nga kompozimet më të njohura të Benxhamin Britn. Kjo vepër është kompozuar si muzikë për dokumentarin edukativ “Instrumentet në Orkestër”.

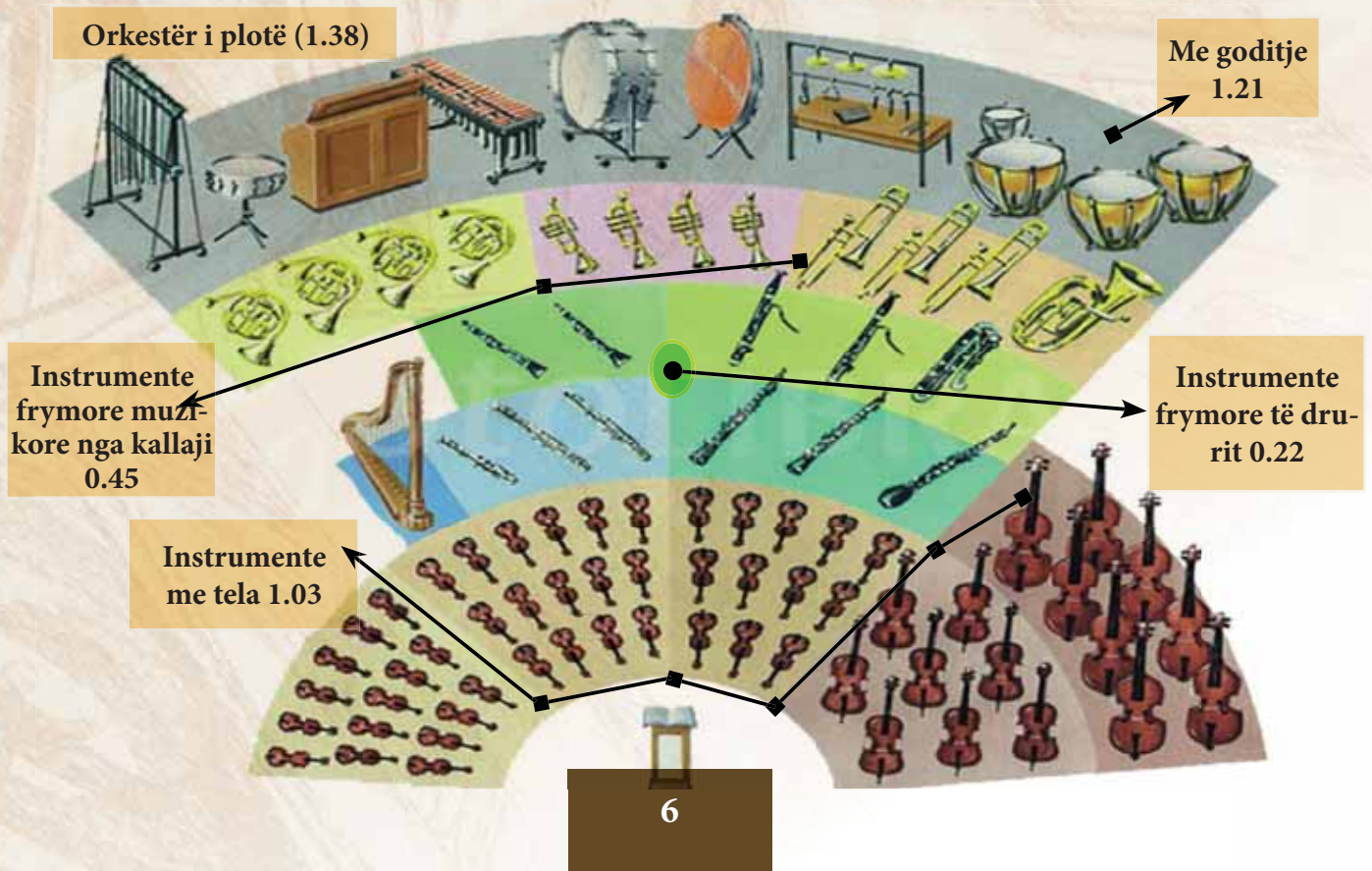
Kompozitori imagjinoi dy versione të një shfaqjeje të kësaj vepre.

Në versionin e parë ekziston një transmetues (mund të jetë dhe dirigjenti) i cili shpall instrumentet mes variacioneve dhe thotë disa fjalë për to, dhe në tjetrin, që interpretohet më shpesh, nuk ka transmetues. Tema për këtë vepër është marrë nga paragrafi i dytë Rondo i kompozimit Abdelazer nga Henri Persell, një kompozitor i shquar britanik.

Kompozimi fillon me një temë të interpretuar nga e gjithë orkestra, dhe më pas çdo grup i madh instrumentesh në orkestër: së pari instrumentet frymore prej druri, pastaj instrumentet frymore prej kallaji, pastaj instrumentet me hark, instrumentet e goditjes dhe në fund përsëri e gjithë orkestra. Pastaj vijnë variacionet në të cilën secili instrument, gjegjësisht grup instrumentesh paraqitet individualisht në çdo variacion. Kompozicioni rrethohet me një fugë origjinale dhe në fund instrumentet frymore prej kallaji (me një goditje tam-tam) e rifusin temën origjinale të persellit. Koha e interpretimit të veprës së veprës është rreth shtatëmbëdhjetë minuta.

Vepra zgjatë 16 minuta e 30 sekonda.

Tema: Allegro maestoso e largamente-orkestër i plotë (0.00)

Variacioni A:
Presto - flauta dhe pikolo 1.57

Variacioni B:
Lento - oboa 2.30

Variacioni B:
Lento - oboa 3.27

Variacioni C
Allegro alla marcia - fagoti 4.06

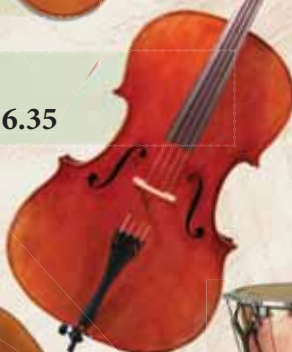
Variacioni Ç
Brillante alla polacca - violina 5.00

Variacioni D
Meno mosso - viola 5.45

Variacioni DH
Lusingando - violonçela 6.35

Variacioni E:
Cominciando lento ma poco a poco accel. al Allegro - kontrabasi 7.40

Variacioni È:
Maestoso - harpa 8.45

Variacioni F:
L'istesso tempo - horna 9.30

Variacioni G:
Vivace - truba 10.20

Variacioni GJ:
Allegro pomposo - trumpe-ta dhe tuba 10.40

Variacioni H:
Moderato - instrumentet me goditje 12.05

Fuga: Allegro moloto (13.45)

Instrumentet shfaqen njëri pas tjetrit në të njëjtën radhë, duke filluar me pikolon dhe duke përfunduar me temën origjinale të fugës të sjellë nga e gjithë orkestra, instrumentet frymore prej kallaji sërish për të rifutur temën e H. Persel.

Shembull muzikor:

“Udhëheqës në orkestrin e të rinjëve” - B. Briti

ЗА НАШИОТ ОКТОМВРИ /PËR TETORIN TONË (по слух)/(me dëgjim)

Muzika: I. Nikollovski-Luj

Teksti: G. Popovski

Не - ка де - нес е - чат род - ни го - ри, не - ка сла - ви

на - ро - дот во пој, не - ка цврс - то при - лег - не во ср - це се-

1. ка - ва - ње за пр - ви - от бој. 2. пр - ви - от бој.

Нека светат лицата во радост,
нека цути земјата во сјај,
нека крепне спомен за октомври
насекаде во секој наш крај.

А октомври да живее вечно,
во спомени вечно да е тој!
Чест и слава на борците смели
за слобода што паднаа в бој.

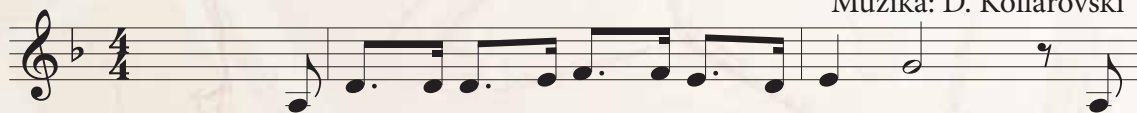

Aktiviteti:

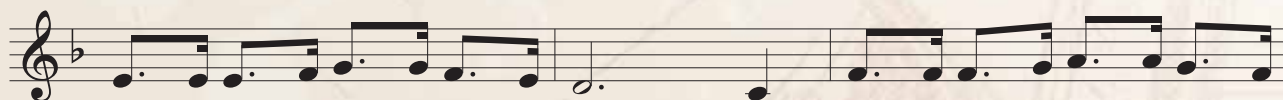
1. Lexoni literaturën e tekstit dhe diskutoni përmbajtjen e këngës!
2. Sqaroni rëndësinë e festës së 11 Tetorit.

СКОПЈЕ/ SHKUPI (по слух)/(me dëgjim)

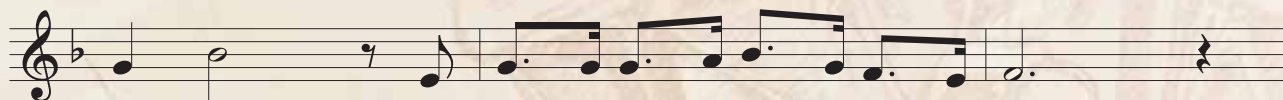
Muzika: D. Kollarovski

По ве - ко-ви на по - жа-ри и бу - ни, сал
Ми-на - то-то те о - вен-ча со сла - ва од

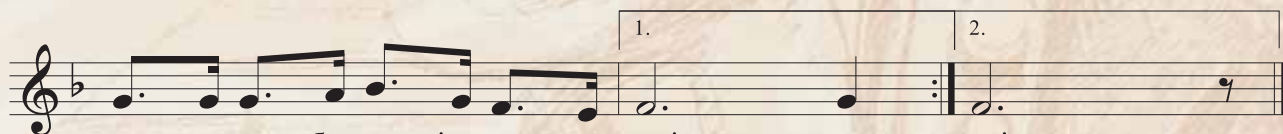
ник - ну-ваш ти пов-тор-но ко клас, под ку - ли-те на Ка - ле, Вар-дар
древ-но Ску - пи де - нес ве - ле - град, во лу - њи ве - ков-ни со гор- да

шу - ми, ти Скоп - је ста - на град на со - нот наш.
гла - ва, еј гра - ду са - кан, ти си веч - но млад.

Шу - мат у - ли-ци по твој - те гра - ди, пе - е за
Се - кој ср - це гра - ду мој ти да - ри, рас - ти и

мир и љу - бов мо - јот ро - ден крај и мај.
цве - тај гра - ду би - ди ве - чен

INSTRUMENTET MUZIKORE – NDARJA ELEMENTARE

INSTRUMENTE ME TELA HARKORE-DRIDHËSE

INSTRUMENTE FRYMORE TË DRURIT-TË KALLAJIT

INSTRUMENTE ME GODITJE RITMIKE MELODIKE

INSTRUMENTE ME TASTIERË ME TELA - FRYMORE

Aktivitete:

1. Në sa grupe janë të ndara instrumentet muzikore?
2. Vetë kërkesë e të dhënave për instrumentet me përdorim të TIK-ut.

INSTRUMENTET ME TELA

Instrumentet me tela janë ato instrumente që tingulli fitohet duke dridhur telat që shkaktohen nga tërheqja e harkut mbi tel.

Sipas mënyrës së prodhimit të tingullit, instrumentet me tela ndahen në dy grupe: instrumente me harqe dhe instrumente me dridhje.

–Instrumente harkore–

–Instrumente me dridhje–

Shembuj muzikorë:

“Muzikë e lehtë e natës” pika I (originale për orkestër me instrumente harkore) - V. A. Mocart

“Muzikë e lehtë e natës” pika I (arazhmane për instrumente me dridhje-Ramadan Shukri)

V. A. Mocart

Aktivitete:

Bëni dallimin dhe ngjajshmërinë ndërmjet instrumenteve me harqe dhe instrumenteve me dridhje.

INSTRUMENTE ME TELA-HARKOR

VIOLINA • VIOLA • VIOLONÇELO • KONTRABASI

Këta instrumente quhen harkore sepse toni prodhohet me rrëshqitje të harkut nëpër tela.

Ky grup instrumentesh njihet si familja harkore. Të gjitha janë prej druri, kanë formën e njëjtë dhe kanë katër tela. Ato dallohen nga: madhësia, lartësia dhe ngjyra e tonit që e prodhojnë, mundësitë teknike dhe mënyrën e luajtjes.

Harku paraqet një shkop druri që janë të vendosura telat. Telat janë të përpunuara nga fibra të ngjitura fortë në të dy skajet e harkut. Një hark përmban rreth 150 fije (qime) kali.

Nikolo Paganini

Shembuj muzikorë:

- Kapris në a-mol, op. 1, nr. 24 (violinë) - N. Paganini
- Sonata për violë dhe piano, Allegro moderato (violë) - M. Glinka
- Koncert për violonçel dhe orkestër në d-mol - K. Saint-Saens
- Koncerti nr. 2 në b-mol (kontrabas) - Xh. Botesini

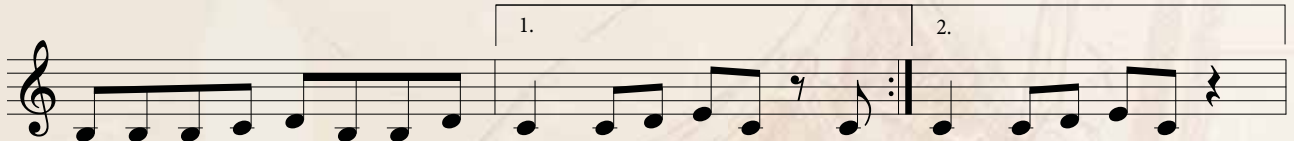
ИНСТРУМЕНТИ - INSTRUMENTET

(по слух) - (me dëgjim)

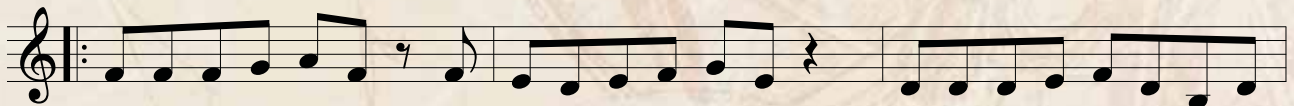
Muzika dhe teksti:
M. Sokoloviq Ignjaçeviq

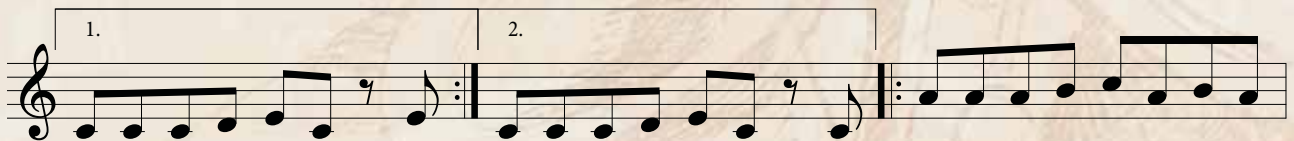
У на - шу пес-му ста-не ин-стру- ме - на - та че- та,
кла-вир пр-ви поч-не да по дир - ка - ма сви-ра,

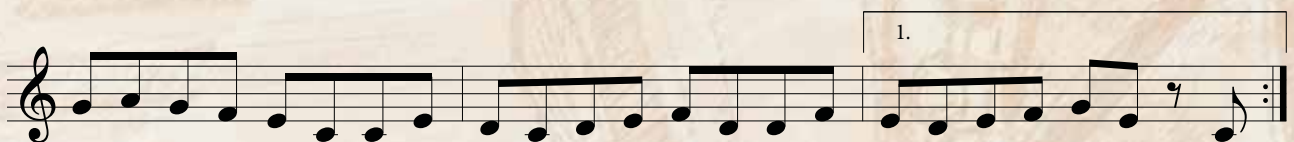
ве- ли - ких и ма-лих из свих де - ло - ва све-та. Кад на - шег кла-ви-ра.
не-ма леп-шег зву - ка од тог

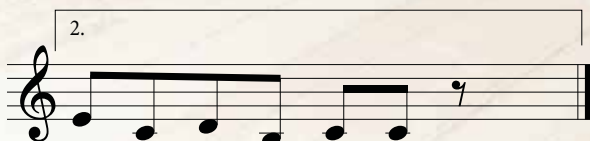
Фла-у - та, кла-ри-нет, о - бо - а, тру-ба, ту - ба, то је де - о на-шег моћ-ног
-та - ра у - век ту је да сва - ко доб-ро чу - је, о - ки - да све жи-це то је

ду-вач-ко - га клу-ба. Ги ње-но пра-во ли-це. Гу - да-чи жи-це гу-де па се
- да -раљ-ке у рит-му ви-чу

на - ро - чи-то тру-де да у ду - шу сва-ко ди-ра ка - да див-не пес-ме сви-ра. У
сво-ју бит-ну при-чу. (.) Нај - глас-ни-ји су, зна се, у - да -

-ра - чи пр - ве кла - се.

VIOLINA

Është e vështirë të përcaktosh rrënjët dhe rrugën e zhvillimit të instrumenteve moderne me harqe në përgjithësi.

Pararendësit e violinës janë: instrumenti aziatik ravanastrum, kitara greke, rebabi arab dhe kemane. Megjithatë, formën e sotme ua dhanë mjeshtrit italianë të shekujve XVII dhe XVIII. Shkolla e Kremenës nxori mjeshtrit më të shquar të familjeve Amati dhe Guarneri. Më i rëndësishmi ishte Nikolo Guarneri, studentët e të cilit ishin Andrea Guarneri dhe, më i famshmi nga të gjithë, Antonio Stradivari.

Violina, si të gjitha instrumentet e tjera me harqe, ka një kuti (trup) rezonant nga e cila varet ngurtësia dhe qëndrueshmëria e instrumentit. Sipërfaqja e sipërme e saj është ndërtuar nga druri dëllinj, mbi të cilin ka hapje në formën e shkronjës latine f, të quajtura hapje f, ndërsa pjesa e poshtme e trupit është prej panje. Të dy pjesët lidhen me një pjesë të lakuar nga disa rrasa të palosura. Qafa është ngjitur në kutinë rezonante, e ndjekur nga koka mbi të cilën janë qiqrat dhe përfundon me kërmillin. Midis qafës dhe kokës është një prag, një dërrasë prej druri të zi (abonos). Telat janë të lidhura me çelsat, të cilat përfundojnë përmes spirales në mbajtësen e telit që është ngjitur në fund të violinës.

Violina mbahet në dorën e majtë, shtypet me mjekër dhe me shpatullën e majtë, dhe harku tërhiqet me dorën e djathtë mbi tel. Ajo ka mundësi të mëdha teknike dhe përveç se është instrument solistik, përdoret edhe në lloje të ndryshme orkestrash.

Jehudi Menjuhin

Sihana Badivuku

Stefan Milenković

Oleg Kondratenko

Mihajlo Kufojanakis

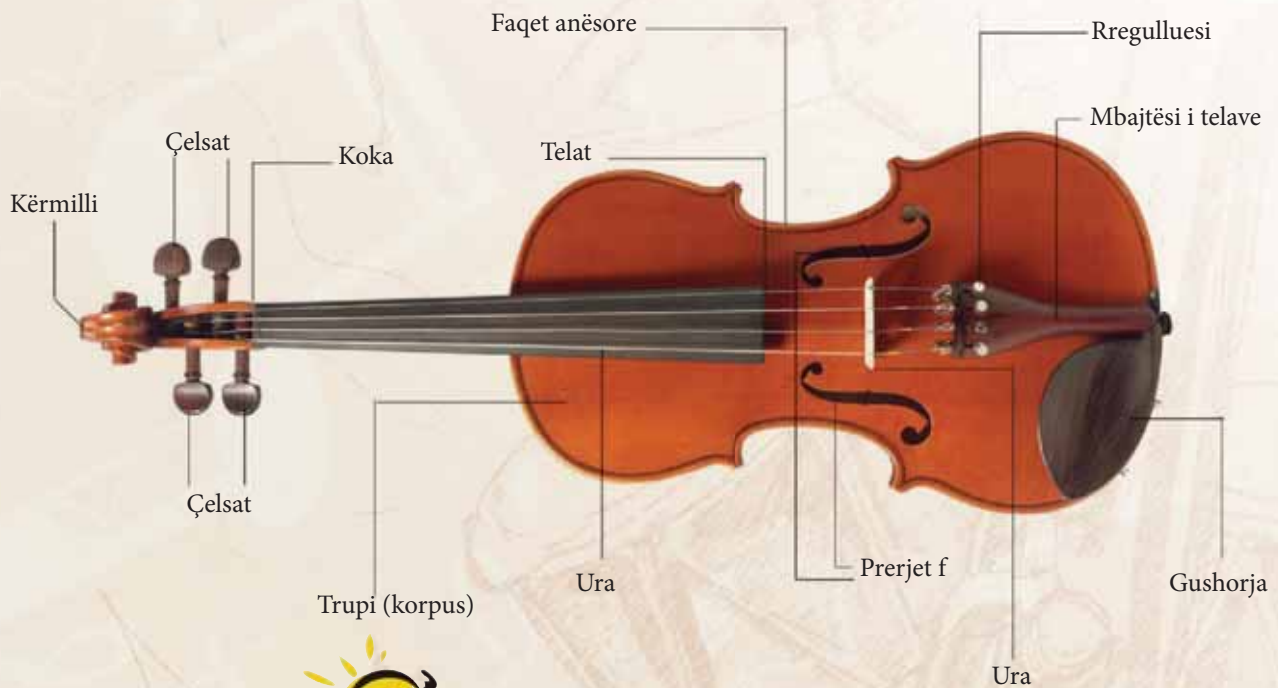
Muzika e violinës shkruhet në çelësin e violinës.

Nikolo Paganini është një personazh legjendar dhe virtuoz i të gjitha kohërave që e ngriti teknikën e violinës në nivelin më të lartë. Muzika për violinë është shkruar nga shumë kompozitorë të famshëm: Johan Sebastian Bah, Wolfgang Amadeus Mozart, Feliks Mendelson, Peter Iliç Çajkovski, Klod Debisi, Bella Bartok, Tomislav Zografski, Goce Kolarovski e të tjerë.

Interpretues të violinës me famë botërore janë: Jehudi Menjuhin, Leonid Kogan, Najçelll Kenedi, David Ojstra, Maksim Fedotov, Isak Shtern, Jovan Kolunxhija, Stefan Milenković etj.

Interpretues të njohur të violinës vendase janë: Mihajlo Kufojanakis, Sihana Badivuku, Bllagoja Dimçevski, Ljubisha Kirovski, Oleg Kondratenko e të tjerë.

PJESËT E VIOLINËS

DUA TË DI

“Puntoria e instrumenteve harkore”

Shembull muzikor

Kapris në a-mol, nël nr 24 (violinë) - N. Paganini

Aktivitete:

Cilat janë pjesët bazë të violinës?

VIOLA

Viola ka një ton të butë dhe më të errët dhe gjen zbatim të madh në muzikën instrumentale dhe vokale. Viola ka një kuti rezonante më të madhe se violina. Telat e violës janë më të gjata dhe akordimi i tyre është i ndryshëm, pra ndryshon në ngjyrë dhe lartësi. Muzika e violës shkruhet në çelësin e altit. Dihet që viola e sotme e ka origjinën nga viola da brach. Interpretuesit me famë botërore të violës janë: Tabea Cimerman, Jurij Bashmet, Tatjana Masurenko, Julijan Rahlin dhe të tjerë. Interpretues të njohur vendas të violës janë: Ljupço Sokolov, Frosina Ballova, Blerim Grubi e të tjerë.

DUA TË DI

Blerim Grubi ka magjistruar në Fakultetin e Muzikës – Shkup në klasën e profesor Ljubomir Gospodinov.

Është anëtar i Filharmonisë së Maqedonisë, por në të njëjtën kohë ka një karrierë të pasur artistike si solist dhe një muzikanti kamertal, duke performuar në vendet e dikurshme Jugosllave, Shqipëria, Italia, Gjermania, Austria, Spanja, Portugalia, Norvegjia, Japonia dhe Shtetet e Bashkuara. Kabashkëpunuar me dirigjentë dhe solistë të shquar (Krantja, Shurev, Balaburski, Kufojanakis, Han, Badivuku, Kastratoviq). Grubi është themelues i Unionit të Artistëve të Muzikës dhe Baletit Shqiptar në Maqedoni, i ansambleve “Vivendi” dhe “Bahus”, i treshes “Kosova”. Punon si profesor ordinar në Universitetin Shtetëror të Tetovës dhe në Univesitetin në Prishtinë.

Blerim Grubi

Shembull muzikor:

Sonata për violë dhe piano, Allegro moderato
(viola)- M. Glinka

Aktivitete:

Ku është dallimi ndërmjet violinës dhe violës?
Takim dhe diskutim me performues të famshëm të instrumenteve të violinës dhe violës.

VIOLONÇELO

Si pararendës i violonçelos konsiderohet viola da gamba. Violinçeli, ndryshe nga violina, është afërsisht dy herë më e madhe. Ka tone të thella, prandaj për këtë në orkestër përdoret si instrument bas, së bashku me kontrabasin.

Pozicioni i violonçelos kur luan ndryshon nga pozicioni i violinës dhe i violës. Violinçeli mbahet midis dy këmbëve, duke u mbështetur në dysheme me një këmbë të veçantë. Ky instrument gjen aplikim në lloje të ndryshme orkestrash, dhe e njëjta gjë përdoret edhe si instrument solistik.

Në literaturën e pasur muzikore për violinçel gjejmë kompozime nga disa kompozitorë të shquar: Josef Hajdn, Robert Shuman, Kamij Sen-Sans, Peter Iliç Çajkovski, Antonin Dvorzhak dhe të tjerë. Interpretues me famë botërore të violinçelit janë: Pablo Kazallas, Andre Navara, Jo Jo Ma, Ksenija Jankoviç dhe të tjerë. Interpretues të njohur vendas të violonçelos janë: Dushka Tasevska, Risto Krapovski, Radoslav Stojanov e të tjerë.

Jo Jo Ma

Shembull muzikor:

Koncert për violonçelo dhe orkestër në d-mol (violinçelo)-K. Sen-Sans

Aktivitete:

- Përshkruani mënyrën e lujatjes në instrumentin violinçelo!
- Hulumto për instrumentin violinçelo me aplikimin e TIK-ut!
- Takim dhe diskutim me performues të famshëm të instrumentit violinçelo.

KONTRABASI

Kontrabasi është një instrument me tela që ka pësuar ndryshimet më të vogla gjatë zhvillimit të tij. Që nga koha e Amatit e deri më sot, kontrabasi ka ruajtur formën e violës së vjetër të basit. Sipas ndërtimit, është më i madhi nga të gjitha instrumentet me tela. Luhet në këmbë ose ulur me instrumentin e mbështetur në dysheme me ndihmën e një këmbë të shkurtër në pjesën e poshtme. Muzika e kontrabasit është shkruar është shkruar në çelësin e basit.

Mundësitë teknike të këtij instrumenti janë të kufizuara, kështu që muzika solo është shumë e rrallë. Toni i tij ka masivitet dhe thellësi dhe prandaj ka një rol të rëndësishëm në orkestër.

Kontrabasi përdoret gjerësisht në xhaz ku ka një rol të barabartë me instrumentet e tjera.

Shembull muzikor:

“Fluturimi i brumbullit” (kontrabasi) - N. R. Korsakov

“Koha e i lehtë e natës” Pika 1 - V. A. Mocart

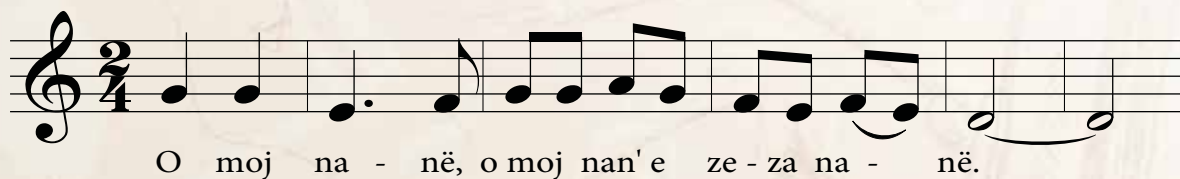

Detyrë:

Dalloni instrumentet harkore që tanimë i keni mësuar sipas pamjes dhe dëgjimit.

O MOJ NANË (sipas notave)

Popullore/këngë popullore shqipe

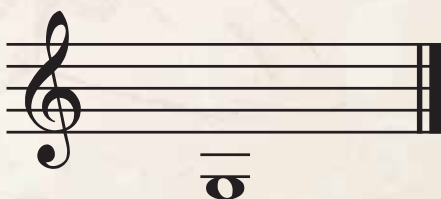

O moj nanë, o moj nan' e zeza nanë.
Sa vjet zi, sa vjet zi do t'mbanë për mu?
Sa t'bashkohet, sa t'bashkohet mal me mal,
Aq vjet zi, aq vjet zi do t'mbaj për ty.

O moj motër, o moj motër e zeza motër.
Sa vjet zi, sa vjet zi do t'mban për mu?
Der' sa t'zbardhen, der' sa t'zbardhen pen't e korbit
Aq vjet zi, aq vjet zi do t'mbaj për ty.

NOTA g E VOGËL

Nota sol e oktavës së vogël (g e vogël) shkruhet nën vijën e dytë ndihmëse nën pentagramin.

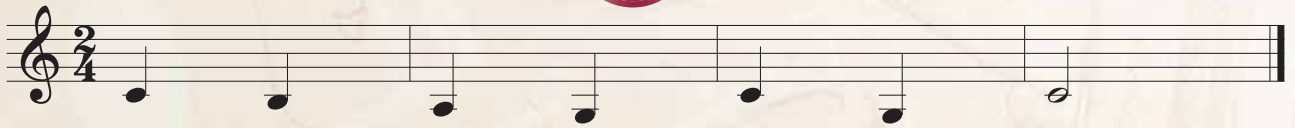
Малова сол (g) Мала Мënyra e shënimit të tonit g e vogël

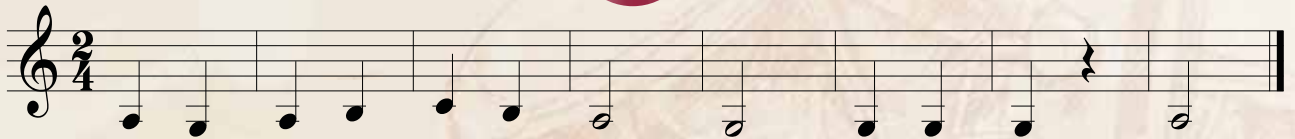
Nota g e vogël dhe g 1 kanë emër të njëjtë, por dallohen sipas lartësisë dhe vendit ku shënohen

USHTRIME ME NOTËN g E VOGËL

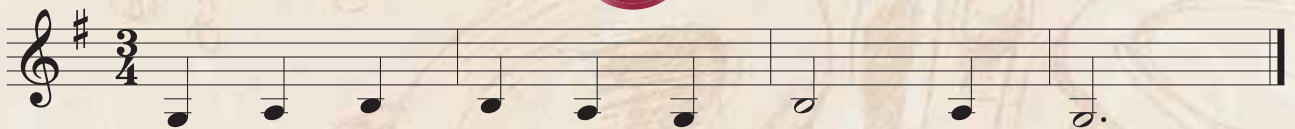
1

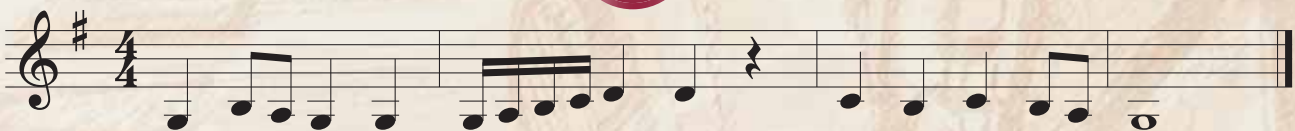
2

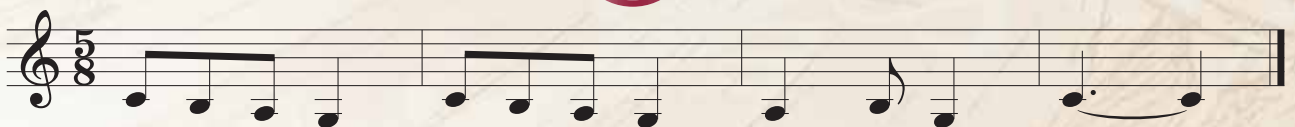
3

4

5

Aktivitetet:

1. Te të cilat takte të ushtrimit 1, 2 dhe 4 hasim notën g të vogël?
2. Interpretoni ushtrimet me lexim të tekstit muzikor me emra solmizues (parlato) me taktime.

NOTA f 2

Тонот фа (f2) shënohet në vijën e pestë të pentagramit.

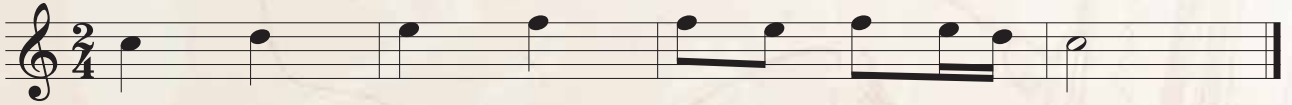
Назив на Мënyra e shënimit të notës f2.

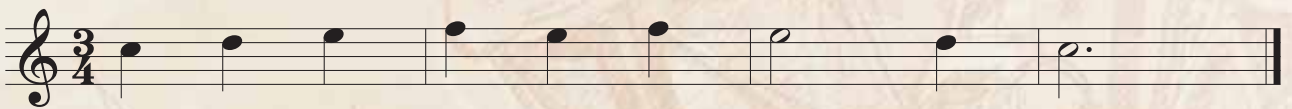
Notat f1 dhe f2 mbajnë emrin e njëjtë mirëpo dallohen nga lartësia dhe nga vendi i shënimit.

USHTRIME ME NOTËN f 2

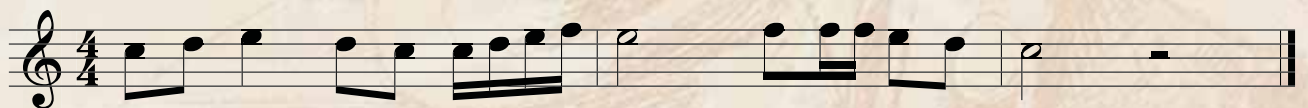
1

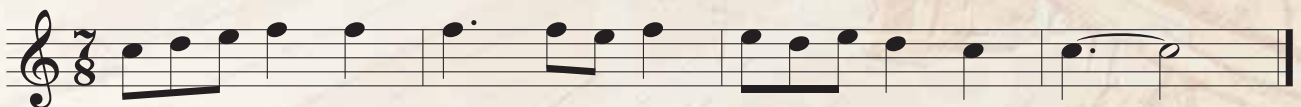
2

3

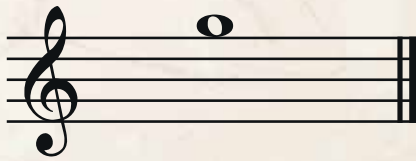
4

Aktivitete:

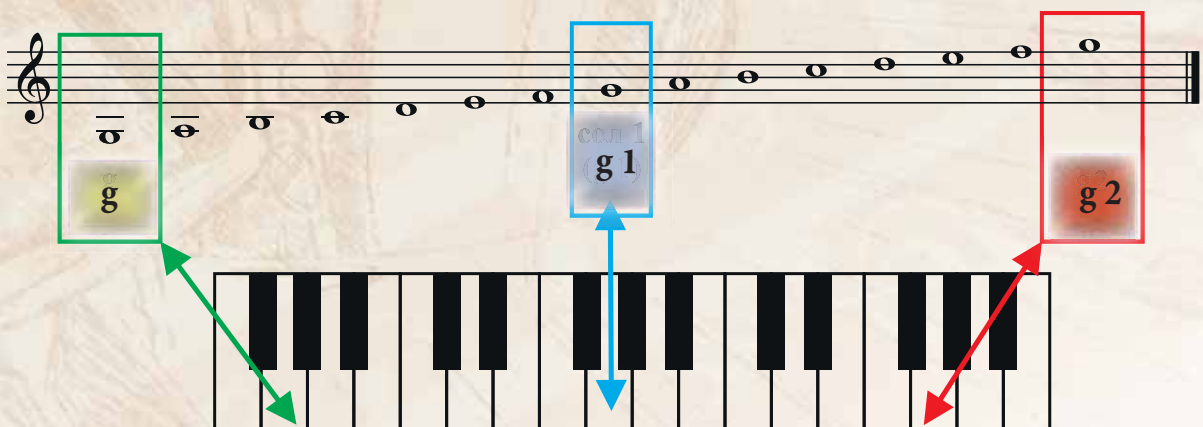
1. Te cilat takte të ushtrimit 2 dhe 4 e hasim notën f 2?
2. Interpretoni ushtrimet me lexim të tekstit me nota me emra solmizues (parlato) me taktime.

NOTA g 2

Тонот сол 2 (g2) се пишува над
Nota g 2 shkruhet mbi pentagramin.

Менура е шенимит тн нотс g 2 (g2)

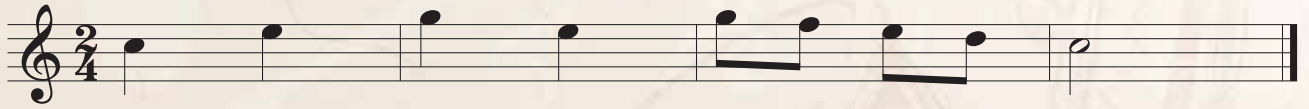

Notat g e vogël, g 1 dhe g 2 kanë emrin e njejtë, por dallohen nga

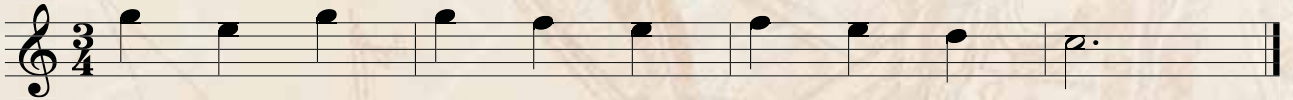
но се разликува лартесиа dhe nga vendi i shënimit. го на пишување

USHTRIME ME NOTËN g 2

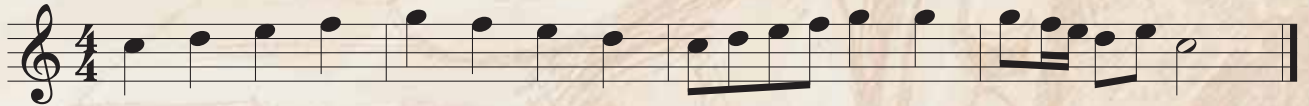
1

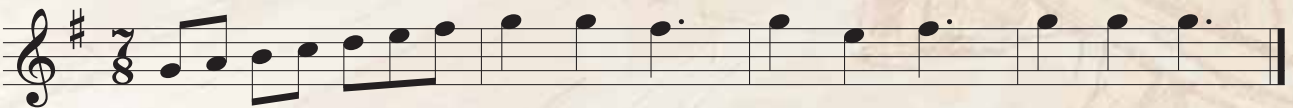
2

3

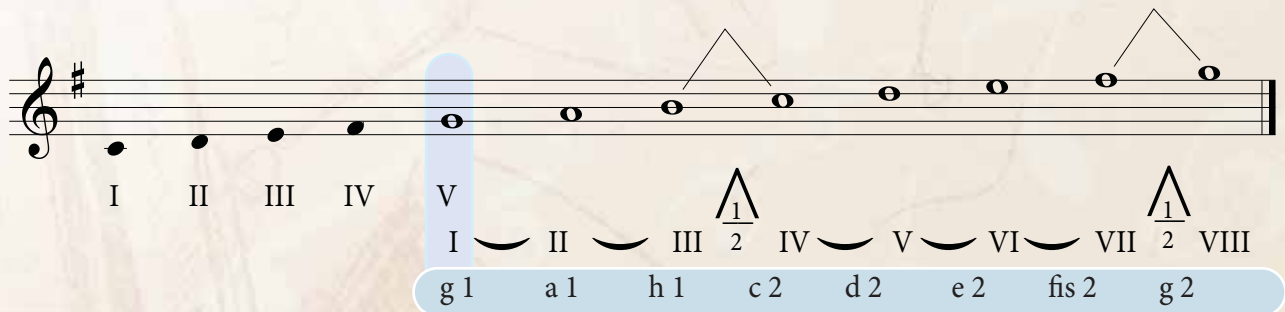
4

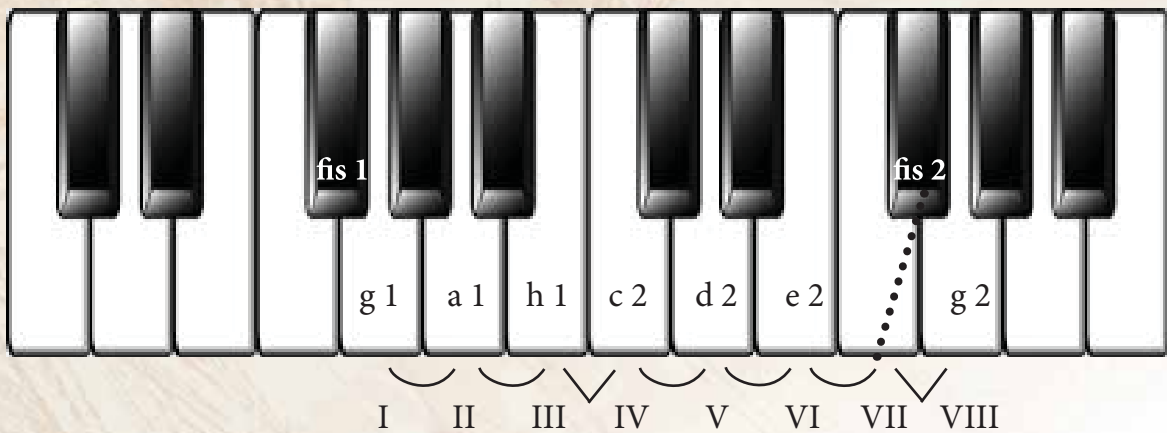
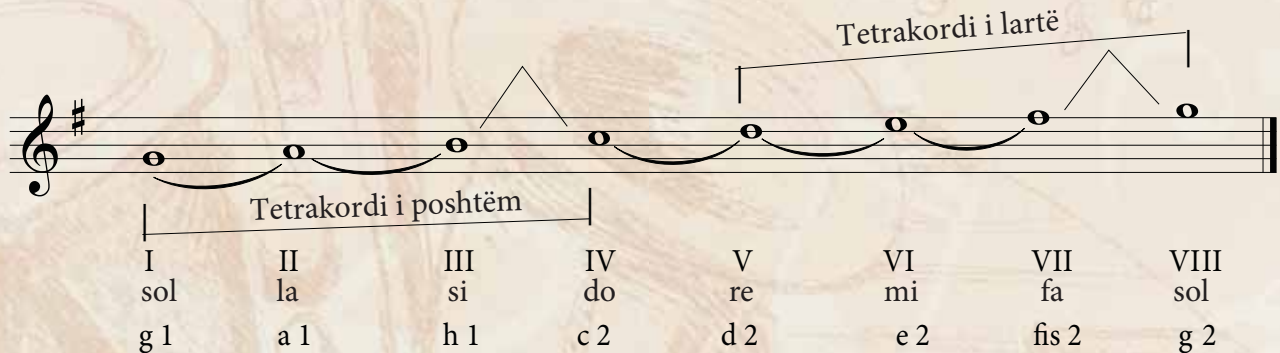
Aktivitete:

1. Te cilat takte të ushtrimit 1 dhe 4 hasim tonin g 2?
2. Interpretoni ushtrimet me lexim të tekstit me nota me emra solmizues (parlato) me taktime.

SHKALLA G -dur

Shkalla G-dur ndërtohet duke filluar nga grada e V në shkallën bazë C-dur.
 Nota g 1 është toni i parë në shkallën e sapo fituar G-dur.
 Shkalla G-dur ka një parashenjë-fis, e cila shkruhet menjëherë pas çelësit të violinës, që në fakt do të thotë se toni f është i ngritur. Gjysmë notat ndodhen ndërmjet gradëve III-IV dhe VII-VIII.

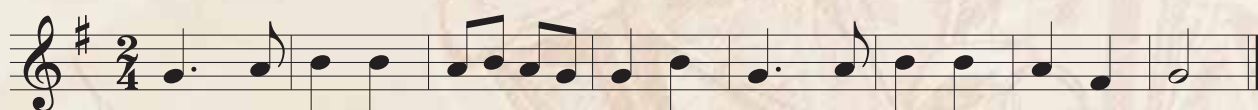

SHEMBUJ me G-dur

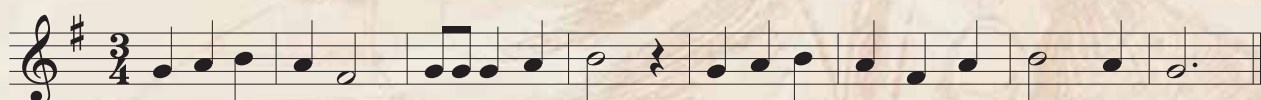
1

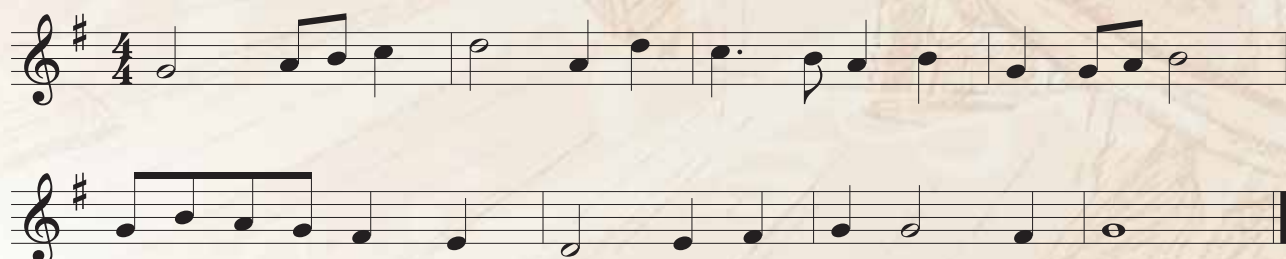
2

3

4

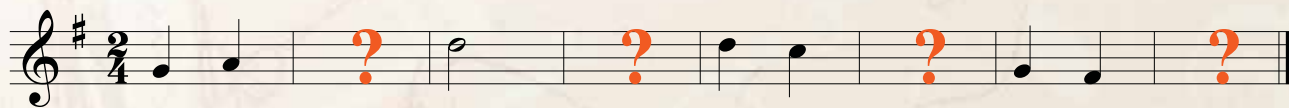
Aktivitetet:

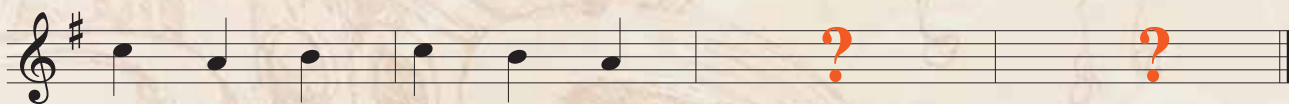
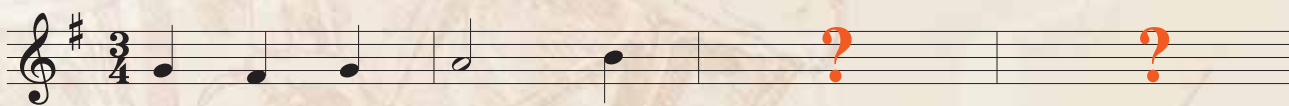
1. Përgjigjuni në cilën notë përfundojnë ushtrimet.
2. Interpretoni ushtrimet me lexim të tekstit me nota me emra solmizues (parlato) me taktime.

KRIJOJMË NË G-dur

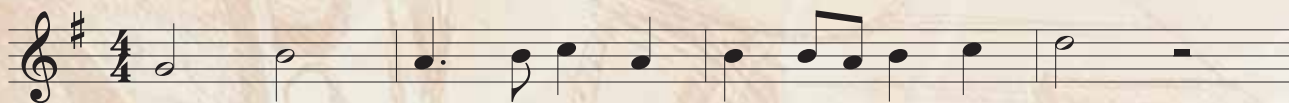
1

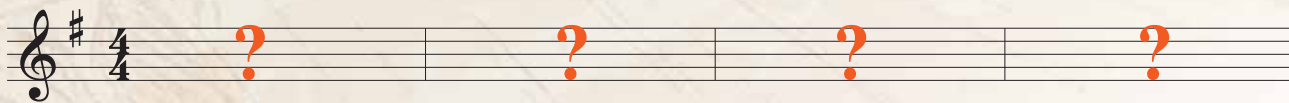
2

3

4

YİNE BİR GÜLNIHAL/ PƏRSƏRİ NJƏ TRƏNDAFİL

(me dëgjim)

Muzika dhe teksti: Ismail Dede Efendi

1.

Yi - ne bir gül - ni - hal al - dı bu gön - lü - mü.
Gör - me - dim kim - se - de böy - le bir dil - ru - ba.

2.

gön - lü - mü. Sim - ten gon - ca fem bi - be del
dil - ru - ba. Böy - le kaş böy - le göz böy - le el

1. 2.

ol - gü - zel. zel. A - te şın rüh - le ri
böy - le yüz. yüz. A - şı kın bağ - rı - nı

1. 2.

yak - tı bu gön - lü - mü. gön - lü - mü. Pür e - da
üz - me - ye göz sü - zer. göz sü - zer. El - a - man

1. 2.

pür ce - fa pek kü - çük pek - gü - zel. zel.
pek - ya - man her za - man ol gü - zel. zel.

ETIDA Luajmë

Ngadalë E. Gnesina

Blok flauta 1

Blok flauta 2

Aktivitete:

Ndahuni në tri grupe:

- grupi i parë luan linjën melodike të shënuar me bllok flautën nr. 1;
- grupi i dytë luan linjën melodike të shënuar me bllok flautën nr. 2;
- grupi i tretë luan IMF ritmike.

INSTRUMENTE ME TELA-DRIDHËSE

Në grupin e instrumenteve me tela dridhëse bëjnë pjesë: harpa, kitara dhe mandolina.

Në këto instrumente tingulli fitohet duke përdredhur telat me ndihmën e gishtave ose me pendë dridhëse (plektrum). Këto instrumente ndryshojnë sipas formës, lartësisë dhe ngjyrës së tingullit, aftësisë teknike dhe mënyrës së interpretimit. Ndonjëherë në veprat simfonike mund të haset edhe përfaqësimi i instrumenteve folklorike me tela si: tambura, cimbala, balalaika, dorma, citra e të tjera.

HARPA

Harpa është një instrument tingulli i të cilit përftohet duke tërhequr telat me gishtat e të dy duarve. Harpa ka pësuar ndryshime të mëdha gjatë zhvillimit të saj.

Harpa e para kishin tre ose katër tela. Harpa e quajtura tabu u përdorën në Egjipt. Ato ishin ndërtuar në lartësinë e një njeriu dhe kishin nga 7 deri në 20 tela. Në Lindjen e Mesme, numri i telave në harpë është rritur në 40.

Harpa është një instrument në formën e një kornize tre anësore. Ai përbëhet nga këto pjesë: piedestali, ura, trupi rezonant, qafa dhe gjilpërat shtrënguese.

Është 180 cm i lartë, ka 46 deri në 48 tela dhe shtatë pedale: katër në të djathtë dhe tre në të majtë. Secili pedal korrespondon me tonin e shkallës diatonike dhe mban emrin e tij. Harpa është instrument diatonik, ndërsa kromatika arrihet me përdorimin e pedaleve. Për orientim

telat C janë shënuar me të kuqe dhe telat F me të kaltër, të gjithë telat e tjerë kanë ngjyrë të verdhë.

Performuesi është gjithmonë i ulur dhe instrumenti është i mbështetur në gjurin dhe shpatullën e tij të djathtë. Harpa është kryesisht instrument shoqërues, por mund të jetë edhe solistik. Ka tinguj të bukur, poetikë. Shpesh gjendet në veprat e operës, veçanërisht si shoqërues i skenave korale, baletit, rituale dhe fantastike.

Interpretuesit e njohur botërorë në harpë janë: Nikolla Boksa, Marsel Granzhani, Vera Dullova, Ksenia Erdeli, Ollga Erdeli dhe të tjerë. Interpretuesit vendas të njohura të harpës vendase janë: Lejla Urumova, Mersiha Shukri etj.

Shembull muzikor:
Impromptu-Kaprise or. 9 (harpa)
- G.Pierne

Mersiha Shukri

KITARA

Kitara është një nga instrumentet më të popullarizuara. Korpusi i kitares është i ngjashëm si te instrumentet harkore. Janë gjashtë tela që akordohen sipas sistemit kuartë - tercë (E, A, d, g, h, e 1).

Është një instrument solistik dhe shoqërues me mundësi të mëdha melodike dhe harmonike. Në luajtjen artistike, telat e kitarës tërhiqen me gishta dhe kështu krijohet butësia dhe fisnikëria e tingullit, ndërsa në muzikën xhaz dhe pop përdoret një plektrum, për shkak të depërtimit të tingullit. Kitara elektrike nuk ka një korpus rezonant, sepse nuk ka nevojë për të. Përveç të zakonshmes dhe elektrike, ka edhe një kitarë Havai.

Mjeshtrit më të mëdhenj të kitarës konsiderohen spanjollët: Fernando Sor, Françesko Tarega dhe Andre Segovia, kurse nga vendasit - Vlatko Stefanovski, Darko Bageski e të tjerë.

Andre Segovija

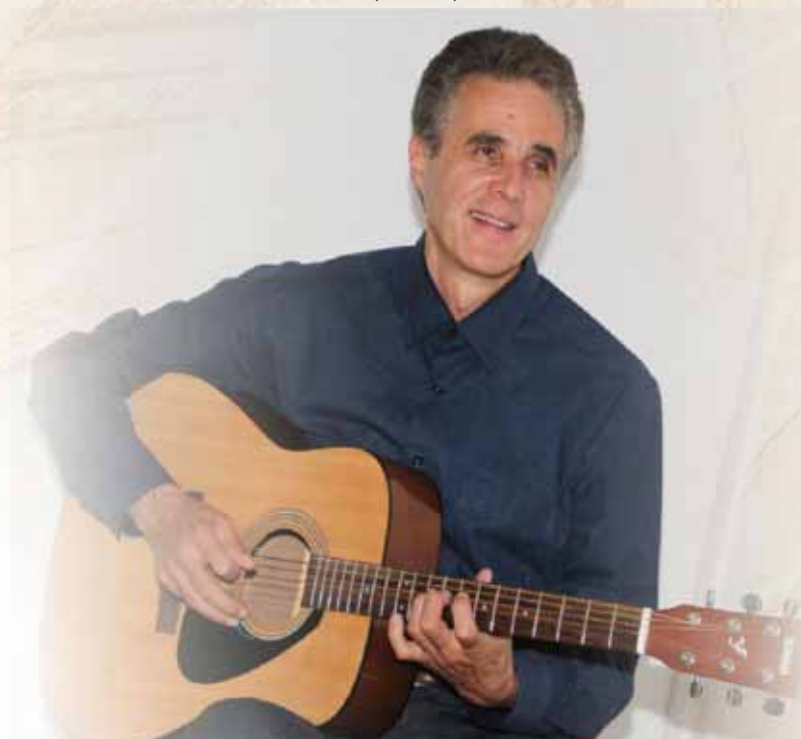
Fernando Sor

Françesko Tarega

“NINULLA PËR LUMIN”

Hristo Hristoski-Mullar
(kitarë)

DUA TË DI

Në karrierën e tij të pasur, Mullari ka botuar disa antologji të këngëve vllehe dhe përmbledhje me perla folklorike maqedonase, ndërsa në Krushevë vitet e fundit ka organizuar disa punëtori për të rinjtë kushtuar Todor (Toshe) Proeskit. Ai ka bashkëpunuar edhe me Vlatko Stefanovskin me të cilin mbajti punëtorinë e kitarës në Krushevë për talentë të rinj.

Shembuj muzikorë:

“Ninulla për lumin” Hristo Hristoski
Mullar (kitarë)

Vlatko Stefanovski

DUA TË DI

Vlatko Stefanovski është muzikant maqedonas rok, pop dhe xhaz, si dhe një nga themeluesit e grupit „Leb i sol” - (Bukë dhe kripë). Në moshën trembëdhjetë vjeçare ai filloi të mësojë të luajë në kitarë dhe sot është një kitarist i njohur dhe jashtë atdheut të tij. Ai ka një karrierë të suksesshme solo dhe ka interpretuar si solist me shumë orkestra kamertale dhe simfonike.

Vlatko Stefanovski shfaqet edhe si kompozitor i shumë këngëve, muzikës teatrale, muzikës filmike dhe baletit. Në veprimtarinë e tij muzikore vihet re se ai përdor vazhdimisht elemente nga folklori muzikor, gjë që lë gjurmë të veçantë dhe unike.

Shembull muzikor:

“Valle Kallajxhike” (kitarë)-Vlatko Stefanovski dhe Miroslav Tadiq

MANDOLINA

Mandolina u formua nga një lloj lahute e quajtur mandora. Ndryshe nga lahuta, e cila luhet me pendë dridhëse dhe gishta, në mandolinë tingulli fitohet ekskluzivisht me pendë dridhëse.

Tingulli i mandolinës është më i mprehtë dhe ka një ngjyrë të dukshme metalike, sepse telat janë prej metali. Në muzikën e artit aplikim më të madh përjetoi në shekullin XVIII. Mandolina sot përdoret në ansamble folklorike si dhe në disa orkestra shkollash.

Mandora është një instrument i ngjashëm me mandolinën. Është pak më e madhe se mandolina dhe prodhon një ton ngjyrë më të errët.

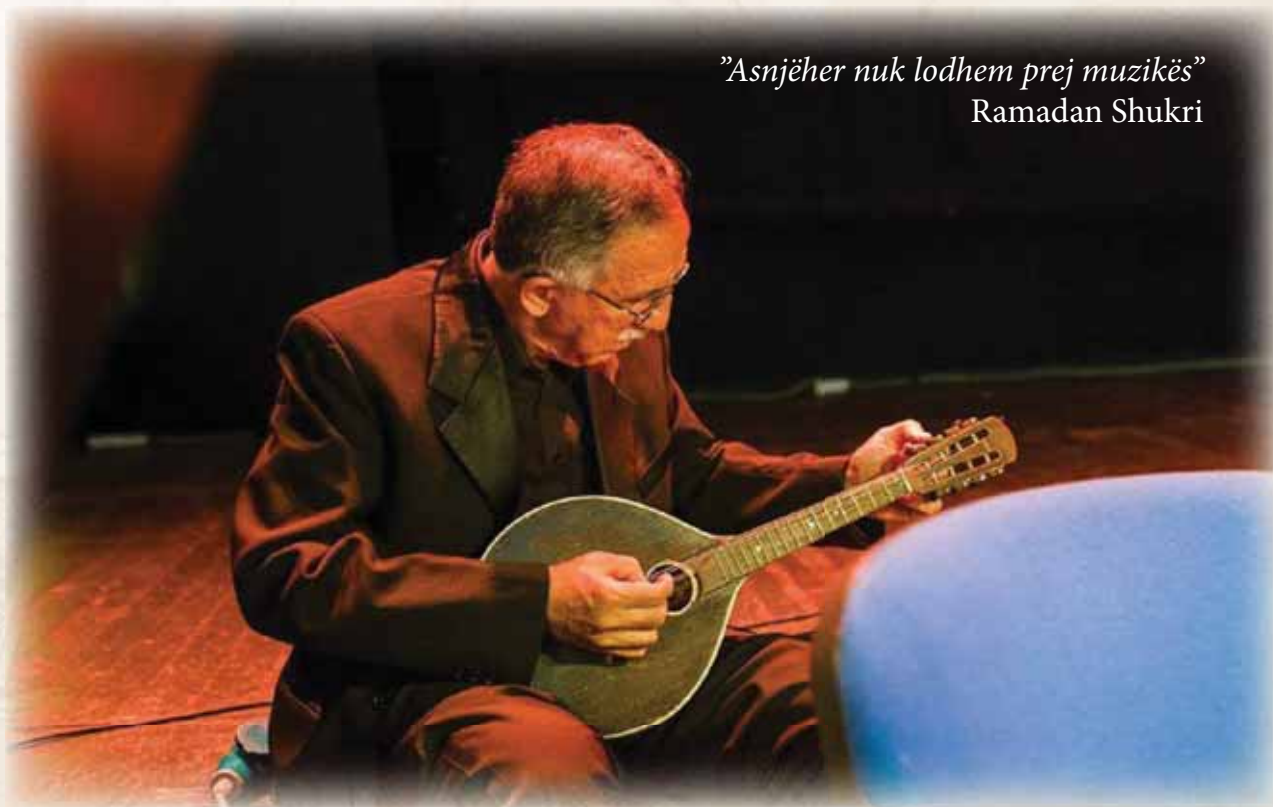

Shembull muzikor:

Koncert për mandolinë në C-dur (Mandolina) - A. Vivaldi

DUA TË DI

”Asnjëher nuk lodhem prej muzikës”
Ramadan Shukri

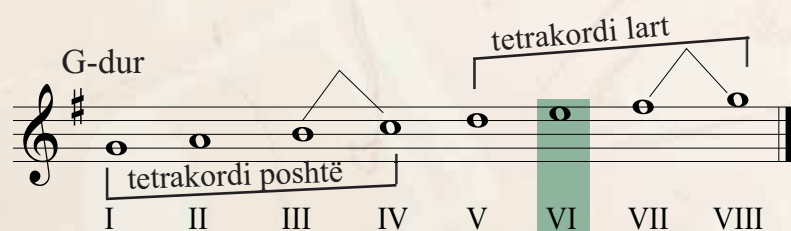
Ramadan Shukri, muzikant, dirigjent i orkestrës së mandolinës “Shkupi”. Edukimin muzikor e ka formuar në Manastir dhe në Shkup.

Duke punuar me disa orkestra të mandolinës në shkollat fillore të Shkupit, arrin rezultate të rëndësishme dhe me iniciativën e tij (në vitin 1981) u themelua orkestra e mandolinës në QKR.

Me këtë orkestër Ramadan Shukri arrin suksese të mëdha, duke ia kaluar muzikës amatore dhe këtë e vërtetojnë çmimet dhe mirënjohjet e marra brenda dhe jashtë vendit. Së bashku me djalin e tij Erhan Shukri (në vitin 2001) themeluan orkestrën e mandolinave “Shkupi” e cila për një kohë të shkurtër ka arritur rezultate të rëndësishme, duke u shfaqur në festivale në të gjithë Evropën.

SHKALLA e-mol (mi - minore) TRE LLOJET

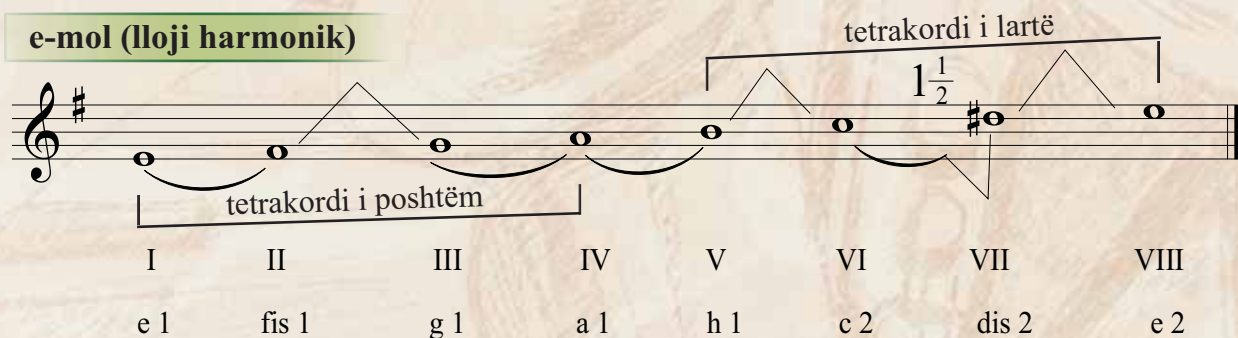

e-mol (lloji natyral)

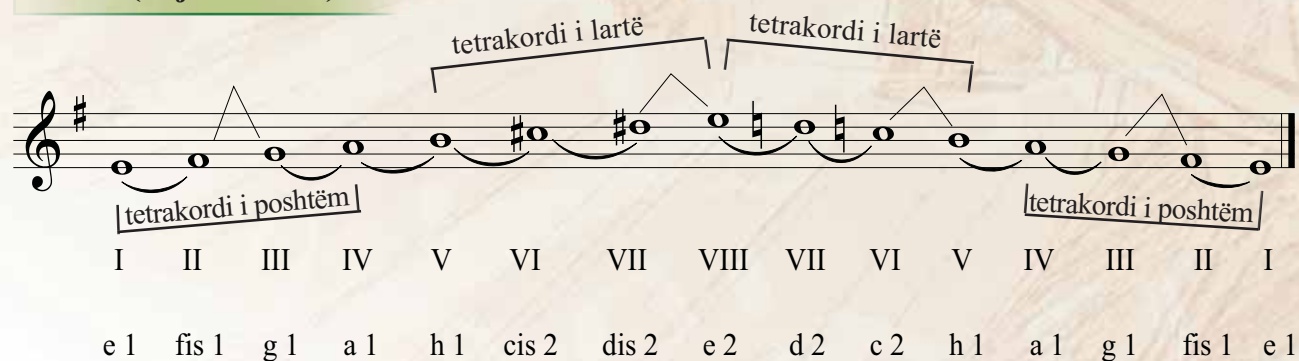

Shkalla **e-mol** është një varg prej tetë tonesh, duke filluar me tonin **e**. Shkalla **e-mol** ndërtohet duke filluar nga grada e VI në shkallën paralele G-dur dhe mban të njëjtën parashenjë - **fis**.

e-mol (lloji harmonik)

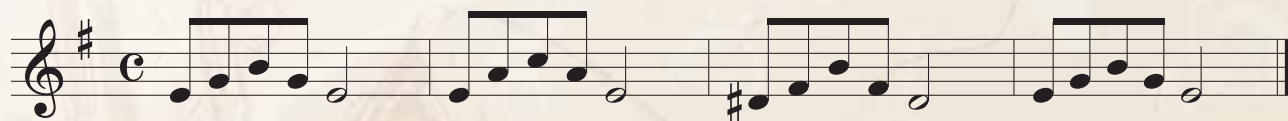
e-mol (lloji melodik)

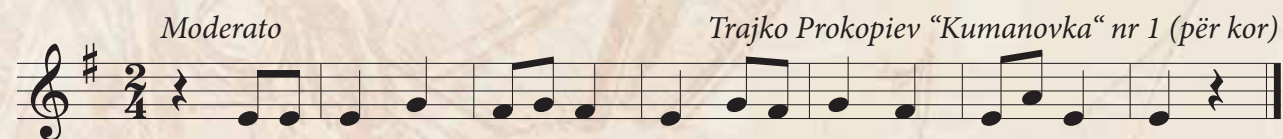
Në shkallën e tipit melodik në lëvizjen poshtë të toneve, renditja e notave të plota dhe gjysmë notave është e njëjtë si me llojin natyror të shkallës.

KRIJOJMË NË SHKALLËN e-mol (TRE LLOJET)

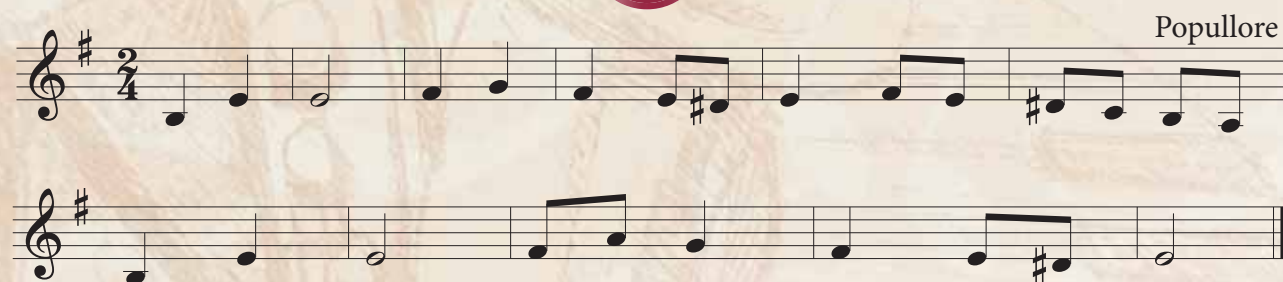
1

2

3

4

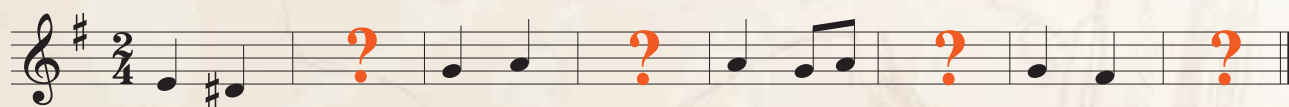

Aktivitete:

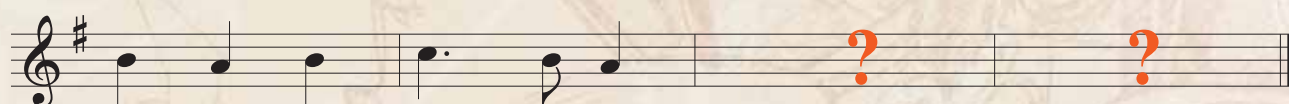
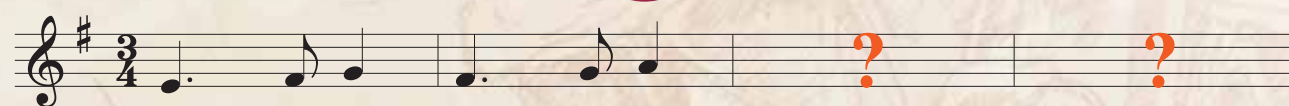
Këndon shembujt e muzikës dhe përgjigjuni në cilin lloj të shkallës mol është secila nga shembujt.

KRIJOJMË NË SHKALLËN e-mol (TRE LLOJET)

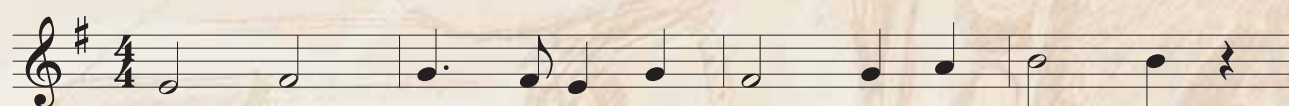
1

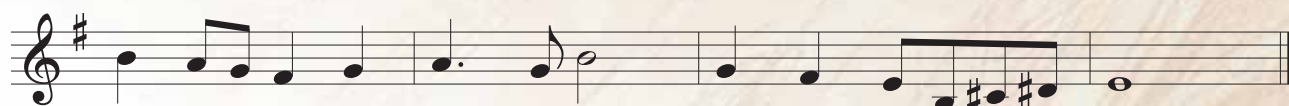
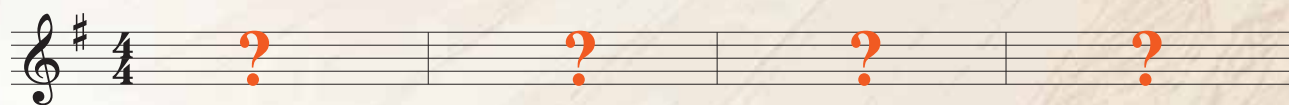
2

3

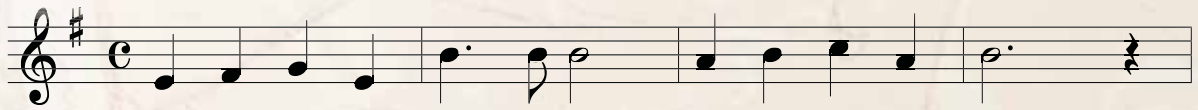

4

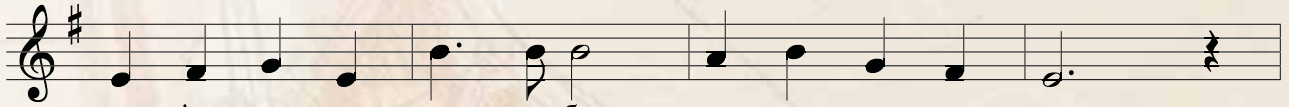

ЕСЕН/VJESHTA (sipas notave)

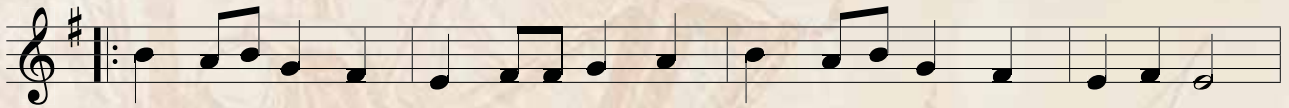
Muzika dhe teksti: Froska Sapunxhieva

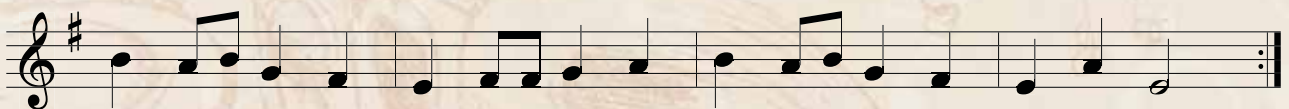
1 Е - сен - та е зла - тен дар в по - ле ши - ро - ко,
2. Но - ти, бо - и вол - шеб-ни, о - пис е - сен - ски,

лис - ја жол - ти вет - рец благ, дож - дец вр - не пак.
сво - на сво - нат се - га пак в у - чи - лиш - та - та.

Не - бо - то си - но сон - це се скри - ло о - бла-ци теж - нат и пла - чат,

в по - ли-ња род - ни пло - до-ви зре - ли, ут - рин-ска ро - са за - ро - си.

Aktivitetet:

1. Në cilin lloj të shkallës mol është kënga (natyror, harmonik, melodik)?
2. Çfarë vlere të notave janë të shfaqura te kënga?

HALAY/ VALLE (me dëgjim)

Këngë popullore turke

Gel ya - ni - ma ___ gir ko - lu - ma gel ya - ni - ma ___

gir ko - lu ma. Ver e - li - ni ___ Al men - di - li ___

çek ha - la - yı ___ hey hey hey hey hey. hey hey.

Aktivitete:

Në cilin lloj të shkallës mol është kënga (natyror, harmonik, melodik)?

ASAMAN O TRËNDAFIL ÇELËS

(sipas notave)

Me ndjeshmëri

Muzika: Çesk Zadeja

As - a - man - o trë - nda - fi - li çe - lës

n'ty bil - bi - li po kë - don

dhe vaj - za si lu - le pran - ve - rës

kë - gën tën - de po dë - gjon.

1. po dë - gjon. 2. A - ma - ni a - ma - ni, Zem - ra më gë - zo - i

sho - kë mos më nga - ni se më gë - zoj xha - nin
kur a - jo m'shi - ko - i zem - ra mu bë mal nga

1. bu - ku - ri e saj. 2. bu - ku - ri e saj.

Në një bahçe
me zymbyla
ka dal vasha
me shetit.
O qenka veshun
me të bardha
zëri saj
porsi bilbil.

Ref: Amani amani,
shokë mos më ngani
.....

Aktivitete:

Në cilin lloj të shkallës mol është kënga (natyror, harmonik, melodik)?

NOTA DHE PUSHIMI GJASHTËMBËDHJETËSHE

$$\frac{1}{4} : 4 = \frac{4}{16}$$

Nota gjashtëmbëdhjetëshe është katër herë më e shkurtër se një notë katërshe, që do të thotë katër nota gjashtëmbëdhjetëshe zgjasin sa një notë katërshe.

Një pushim gjashtëmbëdhjetëshe zgjatë sa një notë gjashtëmbëdhjetëshe.

USHTRIME ME NOTA GJASHTËMBËDHJETËSHE

1

ЧАСОВНИК/ORA

канон/kanon

Ora

Nat' e dit' un' hiç nuk ndalem,
tika, tika tak
si dje si sot edhe nesër,
me ju në çdo hap,
Ngado tika tak,
Kët e kam zanat.

SAAT

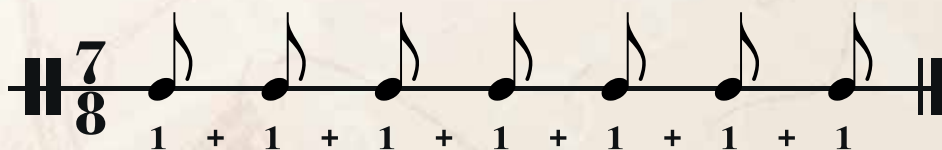
Gece gündüz
hep çalışır
Tika taka tak
Dünkü gibi, öyle bugün
öyle yarın bak
ve ben ben derim
bunu bilirim.

SAATI

Rakjate diveste me kuvava tika tak,
Sar erati em avdive salde me kuvav.
Tika taka tak, tika taka tak.

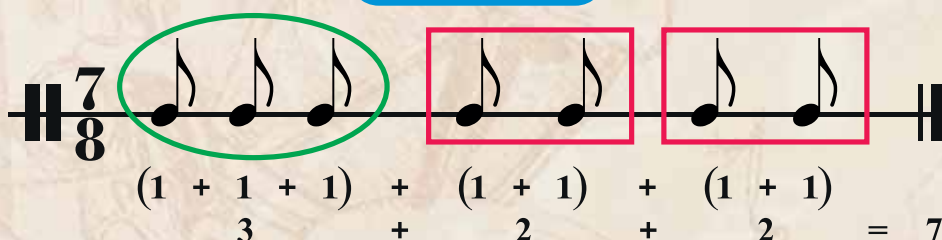
TAKTI 7/8 I PABARABARTË

PULSIMI

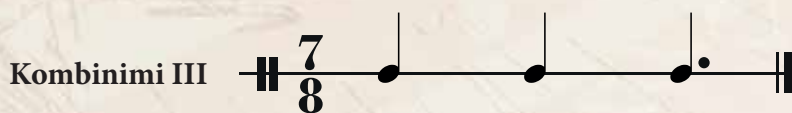

Në taktin 7/8 ka pulsime të 7 notave tetëshe në një takt.

FORMIMI

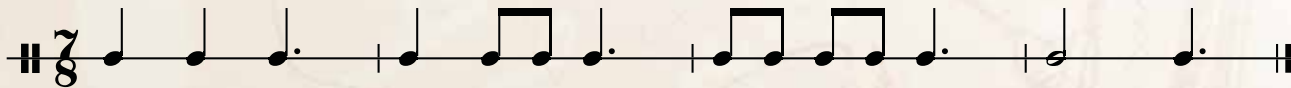
Në taktin 7/8 formohen tre njësi ritmike, ku secila nga ato taktohet me një goditje, kështu që në taktin 7/8 ka tri goditje. Në shembullin e lartpërmendur për formimin e taktit 7/8, në taktin e parë kohorë ka pulsime të tri tetësheve me një goditje, ndërsa në taktin kohorë të dytë dhe të tretë ka pulsime të dy tetësheve në një goditje.

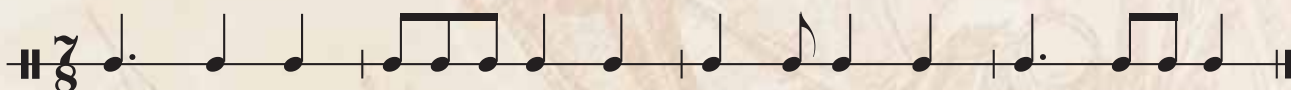
Në taktin 7/8 mund të ketë tri kombinime ritmike.

USHTRIME ME TAKTIN JO TË BARABARTË 7/8

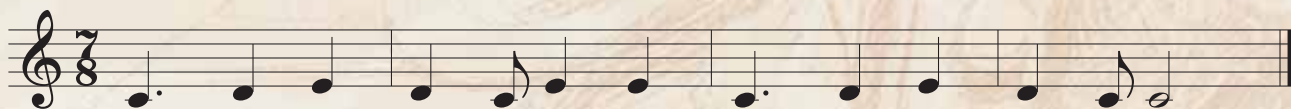
1

2

3

4

Aktivitete:

1. Cili kombinim ritmik është i përdorur në secilën prej ushtrimeve?
2. Lexim ritmik i tekstit të shënimit (parlato) me taktim.
3. Këndoni ushtrimet melodike!

СМЕШНА СЛУЧКА /NGJARJE QESHARAKE

(sipas notave)

Muzika: K. Makedonski

Teksti: P. Milenkovski

Moderato

Е - ден Ко - ле ју - нак го - лем, вче - ра бе - ше

пак во по - ле, ла ла ла ла о - па тро - па.

Нешто трепна, нешто шушна,
в грмче мало в миг се мушна.
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Мисли Коле, страв го стега:
„Што ли ќе е ова сега?“
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Волчко силен, Меца стара,
леле помош как да барам?
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Не бил Волчко, Меца не е,
туку секој да се смее!
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

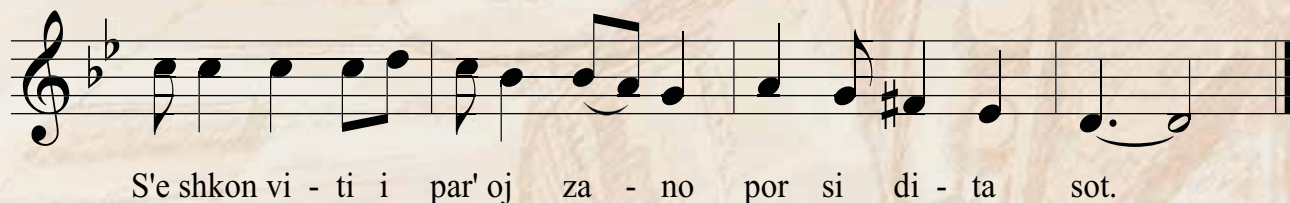
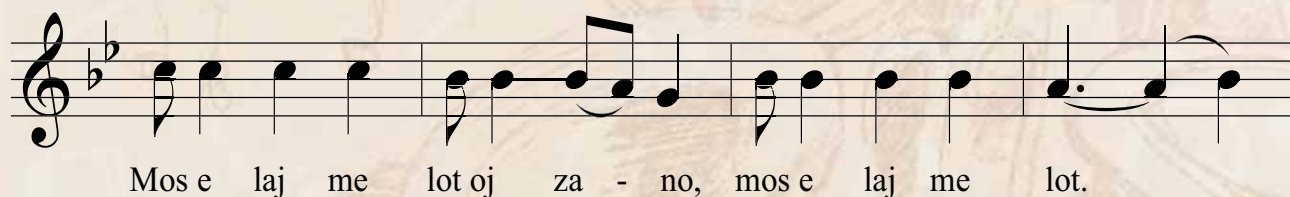
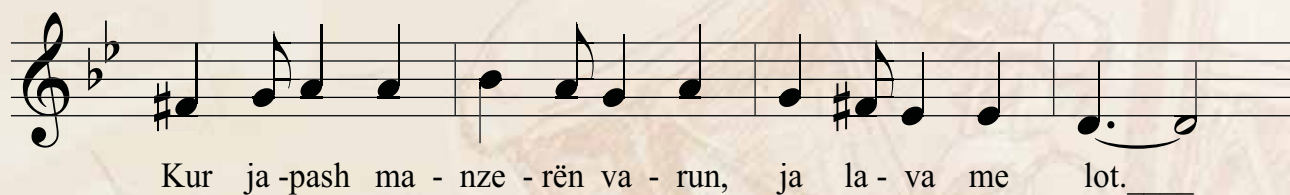
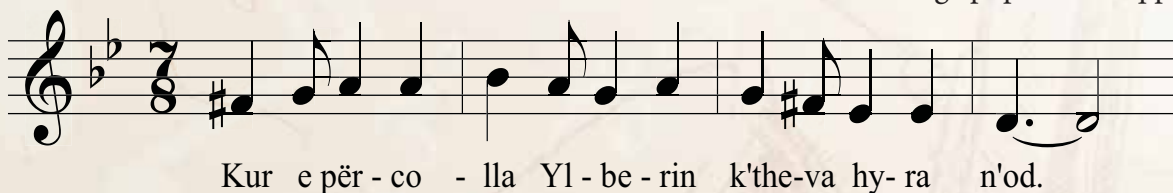
В грмче беше едно Еже,
едно Еже Таралеже!
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

KUR E PËRCOLLA YLBERIN

(sipas notave)

Këngë popullore shqipe

Shkuan muajt, shkuan vitet,
zemra m'u dogj flak.
S'na lan hallet, s'na lan dertet
me jetu-e bashk'.

Morra harçen dola n'bahçe
çorapet me i thurr'
prej mërziisë permby çorapet
plasa tuj vajtu.

ref: O Ylberi dadës o,
a thu m'ke harru
ditët e gurbetit Ylber
qofshin të mallkum.

ref: Ditët e gurbetit Ylber
qofshin të mallkum,
ndau nan' e bir o Ylber
ndau burr' e gru.

INSTRUMENTET FRYMORE

INSTRUMENTET FRYMORE NGA DRURI

FLAUTA • PIKOLO • KLARINETI • BAS-KLARINET • SAKSOFONI
OBOA • BORIA ANGLEZ • FAGOTI • KONTRAFAGOTI

INSTRUMENTET FRYMORE NGA KALLAJI

TRUMPETA • TROMBONI • KORNA • TUBA

Shembull muzikor:

Simfonia nr 6 “Pastorale”-L. V. Betoven

Aktivitete:

Përshkruani dallimin ndërmjet instrumenteve frymore nga druri dhe nga kallaji.

FLAUTI

Strasho Temkov

Flauta është një nga instrumentet më virtuoze. Ka një ton të lehtë, të butë dhe të këndshëm, kështu që përdoret shpesh si instrument solistik. Ngjyra e tonit të flautës është i përshtatshëm për shfaqjen e dukurive të zëshme në natyrë. Toni i flautës fitohet prej rrjedhës së ajrit që kalon përmes birave nëpër kanalet e ventilimit. Ajri hyn drejtpërdrejtë në tub në një kënd të caktuar ku rrjedh, ngjashëm si në natyrë kur fryn era.

Flauta është e përbërë nga tre (rrallë katër) pjesë që futen në njëra-tjetrën. Pjesa e mesme është më e gjata sepse ka numrin më të madh të hapjeve. Mekanizmi është i përbërë nga 16 deri në 18 kapakë dhe një numër levash me të cilat ata lëvizin. Flautat e sotme mund të bëhen prej metali (bakër, nikel, zink) prej argjendi, ari, platini, qelqi dhe materiale sintetike. Interpretues me famë botërore në flaut janë: Irena Grafenauer, Miodrag Azanjau e të tjerë.

Flautistë të shquar në vendin tonë janë: Nikolla Atanasov, Kiro Bozhinovski Strasho Temkov e të tjerë.

PIKOLO

Pikolo është një instrument me përmasa më të vogla se flauta (fyell i vogël). Ka një tingull shumë të mprehtë, depërtues, ndaj përdoret kryesisht në një kompozim të plotë orkestral.

Shembuj muzikorë:

“Syrinx”, për flaut solo-K. Debisi
Suite në h-mol, paragrafi VII “Badinerie” (fyell)-J. C. Bah
“Marshi i fëmijëve” nga opera “Karmen” (pikolo)-Zh. Bize

Aktivitete:

Dëgjoni veprat muzikore dhe vëreni dallimin ndërmjet flautit dhe pikolos.

KLARINETI

Klarineta është një instrument me volum të madh tonal, lëvizshmëri teknike, ngjyrë të errët dhe dramatike në thellësi, domethënë e ndritshme dhe e këndshme në regjistrin e lartëm. Klarineta u ndërtua nga ndërtuesi i flautës të Nurembergut Johan Kristof Dener në vitin 1696, duke përsosur instrumentin e vjetër evropian mesjetar shalmaj. Sot zakonisht bëhet prej druri të zi abonoso dhe ka pesë pjesë: pipëza, trompa, mekanizmi i lartë dhe i poshtëm dhe korpusi. Pipëza përbëhet nga tre pjesë. Njëra pjesë është e ngurtë dhe statike, në të cilën një pjesë elastike është ngjitur me një kapëse, zakonisht një kallam, i cili në fryrje dridhet.

Ky instrument virtuoz gjen zbatim të barabartë në muzikën solistike, orkestrale dhe të dhomës. Ai gjithashtu luan një rol të rëndësishëm në xhaz. Interpretuesit e huaj të njohur të klarinetës janë: Karl Lister, Stenli Driker, Josip Nohta, Alesandro Karbonare, Mishel Arinjon, Beni Gudman, Arti Sho, Milenko Stefanoviq e të tjerë.

Interpretues të njohur vendor të klarinetës janë: Ivan Koçarov, Tale Oggenovski, Boris Tanaskov, Stojan Dimov, Zoran Jovanoviq Lima, Zdravko Angelov, Ismail Lumanovski, Bllagoj Lamnjov etj.

Zdravko Angelov

Bas klarineti është dy herë më i madh se klarineti dhe tingëllon për një oktavë më ulët. Ka zë të zjarrtë dhe misterioz.

Shembull muzikor:

“Rapsodi e kaltër” (klarinet)-Xh.Gershvin

SAKSOFONI

Saksofoni është i ndërtuar nga metali, zakonisht prej argjendi ose fletëve metalike të praruara. Emrin e fiton sipas ndërtuesit të saj Adolf Saks (shekulli i XIX-të). Tingulli i saksofonit merret duke fryrë dhe dridhur buzët në grykën, e cila ndodhet në pjesën e sipërme të instrumentit. Saksofoni fillimisht ishte menduar për muzikë ushtarake. Sot është një instrument popullor në ansamblet argëtuese dhe xhaz, ndërsa përdoret më rrallë në muzikën artistike. Ekzistojnë disa lloje të saksofonëve (sopran, alt, tenor dhe bariton) nga të cilët saksofonët alto dhe tenor janë më të përdorurit. Shumica e saksofonëve kanë formën e shkronjës latine S, por disa saksofona kanë një formë të drejtë dhe ngjajnë me klarinetën metalike.

Interpretues të huaj të njohur në saksofon janë: Detlef Bensman, Sigur Rasher, Klod Delong, Timoti Mek Alister, Çarli Parker, Xhames Karter dhe të tjerë.

Interpretues të njohur vendor të saksofonit janë: Petar Kargov, Gjeorgji Micanov, Zoran Jovanoviq, Niosllav Dimov, Stojan Dimov etj.

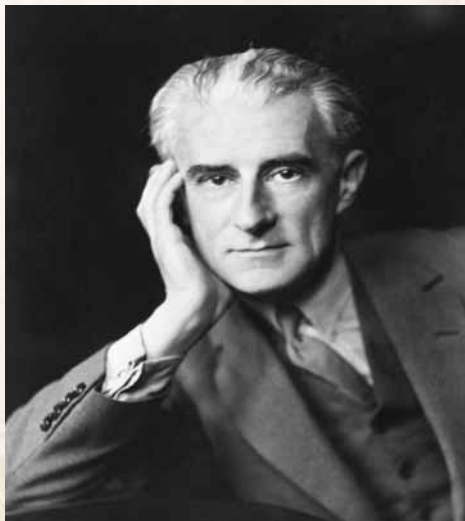
Gjeorgji Micanov

Shembull muzikor:

Tema nga “Pink Panther” (saksofon)-H.Mançini

DUA TË DI

“BOLERO” Moris Ravel

Zhozef Moris Ravel është kompozitorë francez, i njohur pas veprës orkestrale „Bolero”. Në moshën shtatë vjeçare, Morisi u interesua për muzikën dhe filloi të luante piano me Adija Gishan, me të cilën studioi kontrapunkt, harmoni dhe kompozim.

Ai performon për herë të parë në publik në moshën 14-vjeçare. Një nga veprat më të rëndësishme është “Bolero”. Ky kompozim përbëhet nga dy tema që herë pas herë ndryshohen. Temat në “Bolero” përsëriten vazhdimisht duke shtuar instrumente të reja duke rezultuar në rritje të shprehjes. Balerina e famshme Ana Pavlova ia doli me performancën e saj të bukur për ta lartësuar këtë vepër. Për shkak të popullaritetit të arritur, vepra shpesh interpretohet në koncert.

Tempo di Bolero, moderato assai (♩ = 76) MAURICE RAVEL

piano *pp* *simile*

cresc. poco a poco alla ff

pp akordy zapisane małymi nutami są partią do wykonania tylko za drugim razem

Shembull muzikor:

“Bolero” (saksofon)–M. Ravel

Aktivitete:

Në kompozimin e njohur “Bolero” dëgjohet edhe instrumenti saksofon. Dëgjoni kompozimin dhe vëreni instrumentin saksofon.

OBOA

Gordana Josifova Nedelkovska

Intonativisht, oboa është një instrument krejtësisht i pastër dhe i qëndrueshëm, ndaj në orkestër shërben për t'i dhënë intonacion të gjitha instrumenteve të tjera. Përdoret si instrument solistik, kamertal dhe orkestral. Interpretuesit me famë botërore të oboës janë: Françesco Barsanti, Gjyzepe Samartini, Albert Mejer dhe të tjerë. Oboistët tanë të njohur janë: Vasill Atanasov, Kiro Davidovski, Melina Todorovska, Gordana Josifova Nedelkovska etj.

Vasil Atanasov

BRIRI ANGLEZ

Briri anglez është një lloj oboe më i madh dhe tingëllon për kuintë më ulët. Në fund të instrumentit, në vend të një hinke, ka një top të hapur, i cili, nga ana tjetër, i jep tonit një ngjyrë specifike. Në orkestra shquhet duke luajtur melodi të qeta dhe melodike.

Shembull muzikor:

“Liqeni i mjellmave” akti II-fillimi (oboa)-P. I. Çajkovski
Simfonia e IX në e-mol koha e II (briri anglez)-A. Dvorzhak.

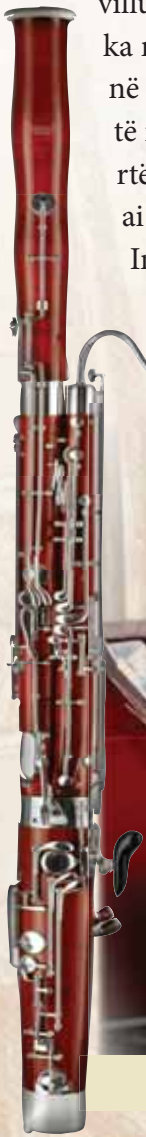

Aktivitete:

Vëreni dallimin ndërmjet bririt anglez dhe oboës.

FAGOTI

Fagoti është një instrument shumë i madh, por teknikisht është shumë i lëvizshëm. U zhvillua në gjysmën e parë të shekullit XVI nga instrumenti i vjetër bombard. Ky instrument ka një gyp druri rreth 2.5 metra të gjatë, të ndarë në pjesë lidhëse. Tingulli fitohet duke fryrë në një gyp me gjuhë të dyfishtë nga kallami, i cili futet në pjesën fillestare të gypit prej druri të instrumentit. Fagoti ka tone të thella që nuk janë shumë depërtuese dhe në regjistrin e lartëm tingëllon butë dhe melodioz, i ngjashëm me saksofonin. Përveç përdorimit në orkestër, ai shfaqet edhe solo, veçanërisht për riprodhimin e melodive humoristike dhe të mprehta. Interpretuesit me famë botërore të fagotit janë: Klaus Tuneman, Millan Turkoviç, Valerij Popov dhe të tjerë. Interpretues të njohur vendor të fagotit janë: Sreten Teodosievski, Vasil Karaskakovski, Marjan Milloshevski dhe Daniell Apostolov.

Marijan Miloshevski

KONTRAFAGOTI

Kontrafagoti është i ngjashëm në formë me fagotin, por është shumë më i madh dhe tingëllon oktavë më ulët. Karakterizohet nga tone të thella dhe përdoret si sfond bas në orkestër. Linjat melodike virtuale nuk mund të kryhen me të. Në disa vepra orkestrale ka seksione solo shumë të rralla.

Shembull muzikor:

“Dedikim pranverës” -fillimi (fagot)-I. Stravinsky

Aktivitete:

Vëreni dallimin ndërmjet fagotit dhe kontrafagotit.

OJ BORIJE LELE TU ŠUZIJE

(me dëgjim)

Këngë popullore rome

The musical score is written on eight staves in treble clef with a key signature of one flat (B-flat) and a 2/4 time signature. The melody is characterized by long, flowing lines with many ties, indicating a slow tempo. The lyrics are written below the notes, with some words split across lines. The score includes repeat signs at the beginning of the third staff and at the end of the eighth staff.

Oj bo - ri - je,
le - le tu šu - zi - - - je, a.
So a - gjan man - ge,
Te da de - star,
le - le te da - de - star, a.
le - le bar - va - le - star, a.
An - gjum tu - ke du - j ka - le ja - kia
ka - le ja - kja sa - r ka - le - dra - ka.
Ka - le - ja - kja
sar duj ka - le - dra - ka, a.

INSTRUMENTET FRYMORE TË METALIT

Instrumentet frymore prej metalit janë: trumpeta, tromboni, korna, dhe tuba. Këto instrumente janë prej llamarine, bronzi, por edhe disa lidhje më të imta. Toni i tyre fitohet duke dridhur buzët në buzën metalike.

TRUMPETA

Trumpeta ka qenë një nga instrumentet më të njohura që nga kohërat e lashta. Ka një tub cilindrik të përkulur të rrumbullakët që përfundon në një zgjatim në formë hinke.

Toni i trumpetës është i ndritshëm dhe depërtues dhe është i përshtatshëm për motive luftarake dhe solemne. Në disa raste, për hir të arritjes për të ndryshuar tingullin e instrumentit, ai përdor edhe një silenciator

(sordina). Falë tingullit të saj të veçantë dhe mundësive të mëdha teknike, trumpeta përdoret si instrument solistik, por edhe në të gjitha llojet e orkestrave: popullore, argëtuese, veçanërisht në orkestrat e xhazit, frymore dhe simfonike. Interpretuesit botërorë të trumpetës janë: Luis Armstrong, Oliver King, Nini Roso, Vinton Marsalis, Hari Xhames dhe të tjerë.

Interpretues të njohur vendor të trumpetës janë: Vaso Ristov, Bllagoja Angellovski, Ljuben Dimkarovski e të tjerë.

Vaso Ristov

Shembull muzikor:

Koncert në Es-dur (trumpeta)-J. Hajdi

Luis Armstrong

TROMBONI

Tromboni është një lloj borie e madhe, me një tub të ngushtë dhe të gjatë që njëra pjesë tërhiqet dhe tjetra nxirret dhe kështu fitohen tone të ndryshme. Pikërisht ky pjesë-tub i lëvizshëm, është dallimi më i rëndësishëm në konstruksion, si dhe në teknikën e ndërtimit midis trumpetës dhe instrumenteve të tjera frymore prej metali. Ky instrument frymor ka volumin më të gjerë-mbulon katër oktava.

Toni i tij i ngjyrave është i përshtatshëm për interpretimin e linjave melodike me karakter solemn e heroik, por edhe për interpretimin e melodive lirike në dinamikën e pianos. Tromboni përdoret gjerësisht në orkestrat simfonike, argëtuese dhe frymore. Më së shumti përdoret si instrument solo në muzikën xhaz. Interpretues të trombonit me famë botërore janë: Glen Miler, Tom Dorsey, Xhej Xhej Xhonson, kurse nga vendasit veçohet Kiril Ribarski.

Kiril Ribarski

Shembull muzikor:

“Çardash” (Kiril Ribarski-trombon)-V. Monti

KORNA

Aleksandar Goshev

Korna është një nga instrumentet më të vjetra frymore nga kallaji. Kornat e parë ishin bërë nga brirët e kafshëve dhe shërbenin si sinjal për gjueti. Korni e sotme ka një formë rrethore dhe sistemi i valvulave ka rolin më të rëndësishëm në ndërtimin e tij. Pjesa e sipërme është gryka, dhe pjesa e poshtme e tubit është zgjeruar në formën e një hinke.

Korna nuk është një instrument shumë lëvizës, aq më pak virtuoz, por gjithsesi është një instrument me dinamikë të madhe mundësi shprehëse.

Korna ka aftësinë për të interpretuar tone të heshtura artificiale. Kjo arrihet në dy mënyra: duke mbyllur pjesërisht hinkën e daljes me dorë dhe duke aplikuar sordina.

Interpretuesit me famë botërore të kornës janë: Herman Bauman, Frank Lojd, Mishel Tomson, Vinsent de Rosa, Stefen Dor dhe të tjerët. Interpretues të njohur të kornës vendase janë: Levçe Trajkovski, Aleksandar Goshev e të tjerë.

Shembull muzikor:

Koncert korni dhe orkestër në es-dur (korni)-V. A.Mozart

TUBA

Tuba është instrumenti më i madh frymor prej metali dhe ka zërin më të thellë. Muzika për tubë është shkruar në çelësin e basit. Tuba nuk është një instrument lëvizës, kërkon më shumë ajër dhe kohë për të prodhuar një ton, kështu që përdoret rrallë si instrument solo.

Në këtë grup instrumentesh mund të përmendim kornetin, një instrument që ngjan shumë me trumpetën dhe konsiderohet variant i saj, si dhe krahun, i cili përdoret ekskluzivisht për muzikë ushtarake.

Interpretuesit me famë botërore të tubave janë: Ronald Bishop, Marti Erikson, Patrik Sheridan e të tjerë, kurse nga vendasit theksohet Tashko Todorov.

Tashko Todorov

Jadi Li

Shembull muzikor:

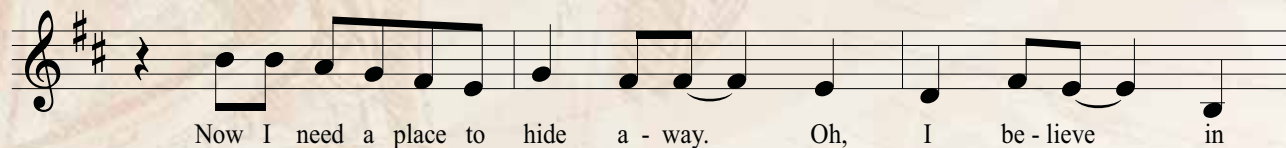
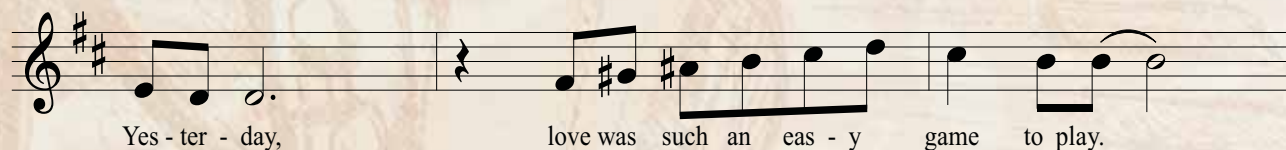
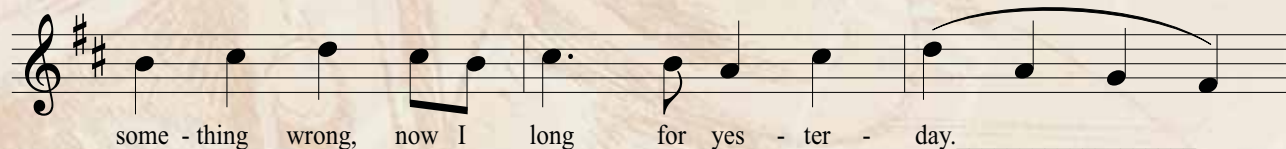
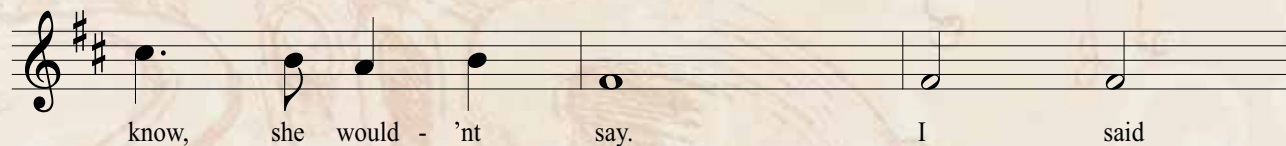
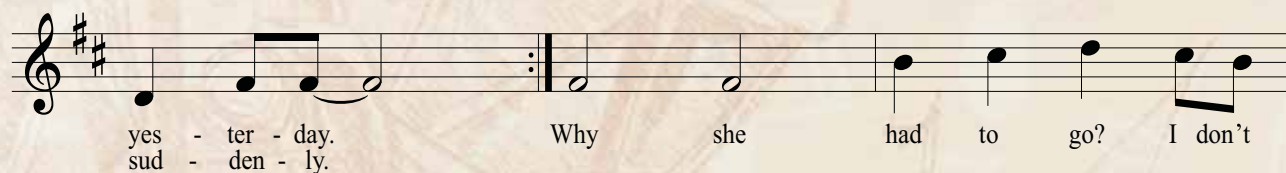
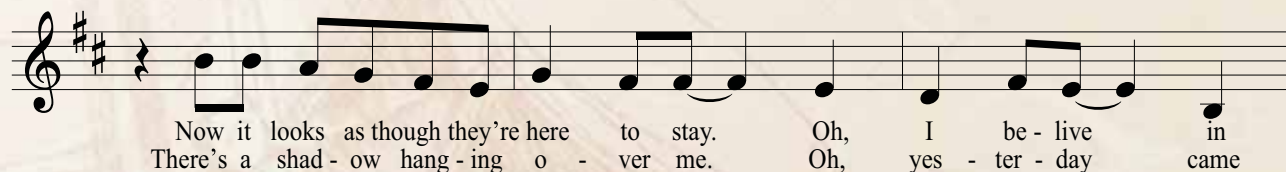
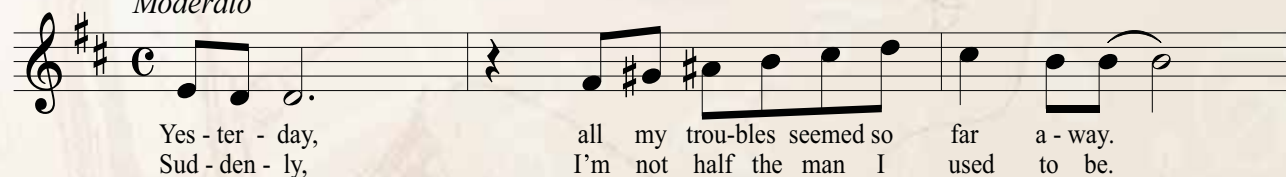
“Petrushka” foto 4 “Fshatari me ariun”
(tuba)-I. Stravinski

YESTERDAY/DJE

(me dëgjim)(sipas notave)

Muzika: J. Lenon dhe P. Mek Kartni

Moderato

INSTRUMENTET ME GODITJE

Instrumentet me goditje janë historikisht instrumentet e para muzikore. Është një grup instrumentesh në të cilat toni (tingulli) fitohet duke goditur në sipërfaqen e instrumentit.

Instrumentet e goditjes zakonisht përdoren në kombinim me instrumente të tjera.

Sipas zërit që prodhojnë, ato ndahen në dy grupe:

Instrumentet me goditje me lartësi të caktuar të tonit (melodike):

Timpani

Vibrafondi

Ksilofoni

Zilet

Instrumentet me goditje me lartësi të pacaktuar të tonit (ritmike):

Cimbalet

Daulle e madhe

Daulle e vogël

Daulle

Tam Tami

Kastanjeta

Marakas

Trekëndëshi

Shembull muzikor:

“Alfabeti” për kor, piano dhe instrumente me goditje-R. Avramovski
Simfonia për goditëset-E. Evazen

INSTRUMENTET ME GODITJE ME LARTËSI TË CAKTUAR TË TONIT (INSTRUMENTE MELODIKE)

Në grupin e instrumenteve me goditje me lartësi të caktuar (instrumentet melodike) bëjnë pjesë: timpani, vibrafoni, kambanat, ksilofoni, zilet e të tjera.

TIMPANI

Timpani është instrument më i rëndësishëm, të instrumenteve me goditje në orkestrën sinfonike. Ata janë bërë nga kaldaja të mëdha (nga bakri ose bronzi) dhe membrana e viçit ose lëkurës artificiale.

Tingulli fitohet duke goditur lëkurën, duke përdorur shkopinj me gjatësi prej 30 cm. Lartësia e tingujve arrihet duke shtrënguar lëkurën, gjatë së cilës përdoret pedale për të fituar tonin e dëshiruar.

Mojca Sedeu

VIBRAFON

Vibrafonti është bërë nga pllaka metalike. Goditja e pllakave bëhet me shkopinj kokat e të cilëve janë të veshura me shami ose me gome. Nën pllakat metalike ka tuba metalikë (rezonatorë) në të cilët krijohet rryma e ajrit dhe kështu arrihet lëkundja e tonit.

Vibrafonti ka një pedale që rregullon kohëzgjatjen e tonit dhe është shumë i përshtatshëm për interpretimin e kromatikës. Përdoret gjerësisht në muzikën pop dhe xhaz.

Shembull muzikor:

“Koncert për vibrafon dhe orkestër” (vibrafont)-I. Kuljeriç

KËMBANA

Këmbanat përbëhen nga një seri tubash metalikë që ndryshojnë në gjatësi. Tubi më i shkurtër prodhon tonin më të lartë. Ky instrument përdoret për të kapur efekte të veçanta të zëshme në kompozimet.

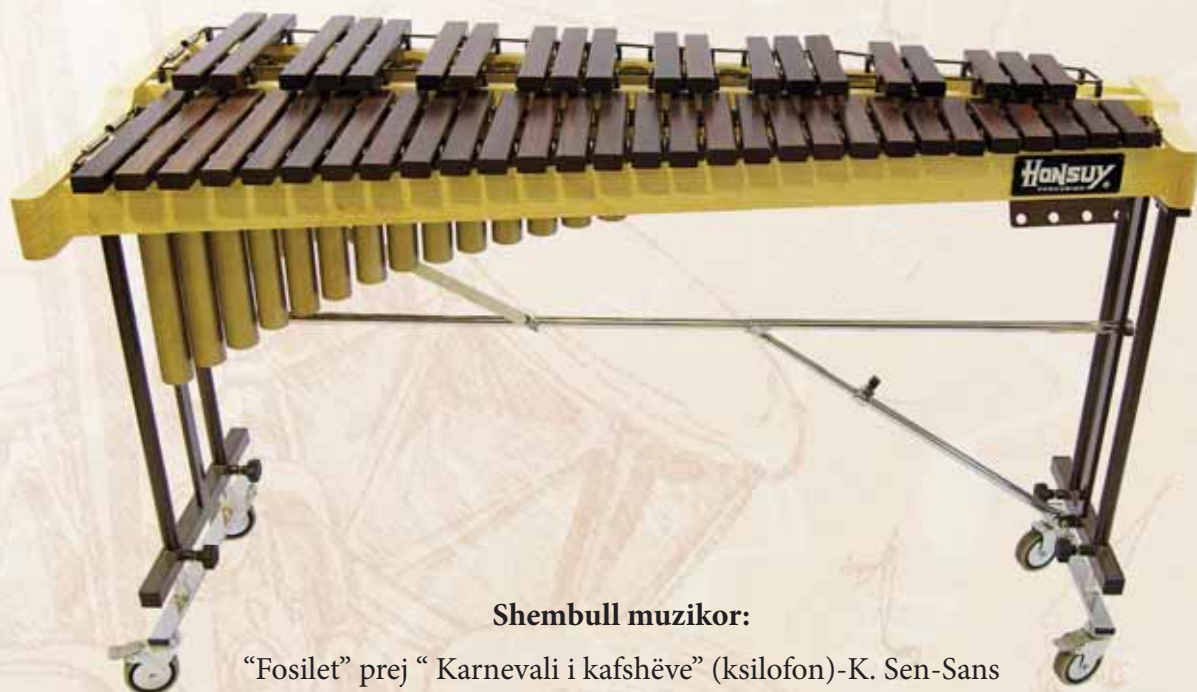

Shembull muzikor:

“Uvertura solemne” viti 1812 op 49-përfundimi (këmbanat)-P. I. Çajkovski

KSILOFONI

Ksilofoni është një instrument me pllaka druri që goditet me shkopinj druri. Prodhon tinguj të mprehtë, të ndritshëm dhe të shkurtër. Ai ka një rol të rëndësishëm në pikturimin tonal të përmbajtjeve në veprat muzikore.

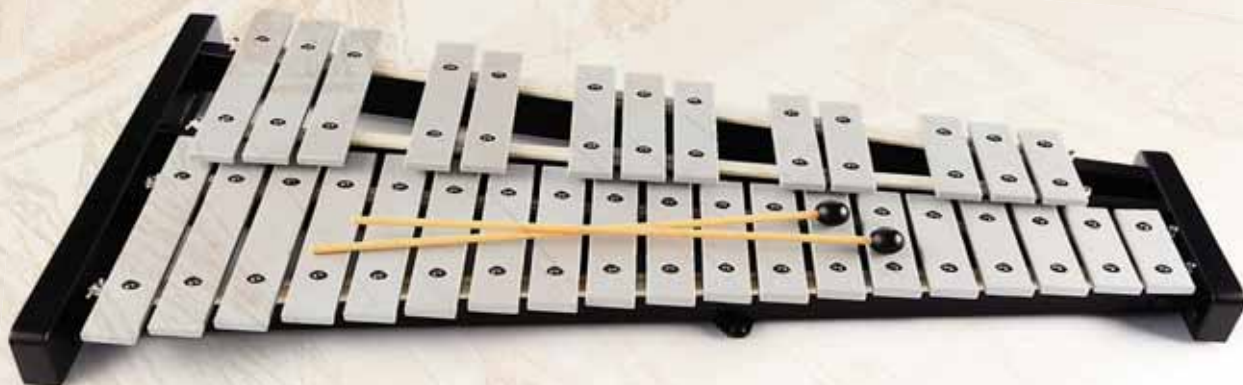

Shembull muzikor:

“Fosilet” prej “Karnevali i kafshëve” (ksilofon)-K. Sen-Sans

ZILET

Zilet e instrumentit muzikor (glockenspiel) janë pjesë përbërëse e instrumenteve me goditje në orkestrën e shekullit XVIII. Përbëhen nga një sërë pllakash çeliku drejtkëndësh që vendosen në dy rreshta në një kornizë druri, të renditura në të njëjtën mënyrë si tastiera e pianos. Ata goditen me shkopinj, kokat e të cilëve mund të jenë prej druri, metali ose ebonit (masë plastike, gomë e fortë e përftuar nga vullkanizimi i gomës). Zilet kanë një tingull shumë të ndritshëm, këmbues, metalik.

Shembull muzikor:

“Flauta magjike” (fragment me zile)-V. A. Mozart

LOJË LUFTARAKE INDIANE

(luajmë)

Shpejtë M. Aron

Flautë

Trekëndësh

Tam Tam

f

Fl.

Trgl.

T.T.

8

Fl.

Trgl.

T.T.

15

p *f*

p *f*

INSTRUMENTET ME GODITJE ME LARTËSI ZËRI TË PACAKTUAR (instrumente ritmike)

Këto instrumente përdoren për të dhënë ritëm, shpesh edhe për të prodhuar efekte të ndryshme: bubulluese, shpërthyes, eksplozive dhe të ngjajshme.

CIMBALAT

Cimbalet kanë formën e një pjate dhe përdoren në çift. Ato janë prej bronzi. Tingulli merret në dy mënyra:

- Duke goditur njëri-tjetrin
- Me goditje të pedales kur qëndrojnë në trekëmbësh

DAULLI I MADH

Daullet, si instrumente primordiale dhe origjinale, luanin rol të rëndësishëm në jetën e përgjithshme të fiseve indiane. Ata përdorën daullet kryesisht në kryerjen e ritualit të lidhur me shiun (thirrjen e shiut, etj.). Domethënë, kur lëkura e daulleve zbutej dhe lirohej, ata e dinin se po përgatitej të bie shi. Ky instrument në muzikën artistike përdoret vetëm në vende të caktuara për të arritur efekte të zëshme.

DAULLI I VOGËL (BARABAN)

Daulli i vogël përbëhet nga një cilindër prej druri ose metali me një diametër rreth 35 cm dhe një lartësi midis 10-30 cm. e cila është e mbyllur nga të dyja anët. Telat e hollë metalikë shtrihen në pjesën e poshtme të lëkurës. Ky daull ka një tingull të fortë, të mprehtë dhe të shkurtër. Tamburi i vogël njihet si instrument ushtarak, prandaj përdorimi i tij është më i zakonshëm në kompozime me karakter marshues. Ato përdoren gjithashtu për të luajtur ritme karakteristike në disa lojëra.

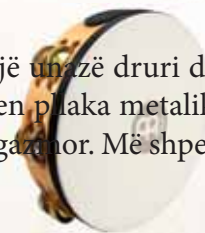

Shembull muzikor:

“Ritëm Maqedonas” - solo me tambure nga Garo Tavitijan

DAJRE

Dajreja është një daulle e vogël dore me një membranë të vetme, e shtrirë në një unazë druri dhe rrallë në një rreth metalik. Përgjatë rrethit janë gdhendur hapje, në të cilat ndodhen pllaka metalike. Ky instrument ka një tingull të ndritshëm dhe i përshtatet muzikës me një karakter gazmor. Më shpesh përdoret si shoqërues ritmik në muzikën popullore.

TAM TAMI

Tam Tami e ka origjinën nga Kina dhe Japonia. Duket si një pjatë e madhe metalike dhe luhet duke goditur me shkop në mes të instrumentit. Përdoret për efekte muzikore në orkestër simfonike dhe xhaz. Nuk është gjithmonë pjesë përbërëse e orkestrës.

KASTANJETA

Kastanjetët janë instrumente popullore, të njohura në Spanjë dhe Itali. Ato janë nga druri ose plastika. Kanë një tingull të mprehtë dhe përdoren në muzikën artistike si një shoqërues i lojërave në lojërat e nënqiellit mesdhetar.

MARAKAS

Marakasi shumë shpesh shfaqet në muzikën e Amerikës Latine. Origjinali i këtij instrumenti është bërë nga pagura e kungullit ku zbrastësira është e mbushur me fasule, bizele ose guralecë

TREKËNDËSHI

Një trekëndësh është një instrument që përbëhet nga dy pjesë: një shufër metalike në formën e një trekëndëshi dhe një shkop metalik. Me shkopin metalik goditet shufra metalike. Shiriti metalik i instrumentit varet në një tel të hollë ose një copë lëkure në mënyrë që instrumenti të lëkundet lirshëm. Trekëndëshi ka një tingull të ndritshëm dhe metalik.

Shembull muzikor:

“Bien tri daire“ - (popullore) – plotëson Sabit Tahiri

Aktivitete:

Dëgjoje dhe analizoje zërin e gjithë instrumenteve me goditje!

INSTRUMENTET ME TASTIERË

Në varësi të mënyrës së prodhimit të tonit, instrumentet me tastierë ndahen në: instrumente me tela me tastierë dhe instrumente frymore me tastierë.

INSTRUMENTET ME TELA ME TASTIERË

ÇEMBALLO • PIANO • PIANINO

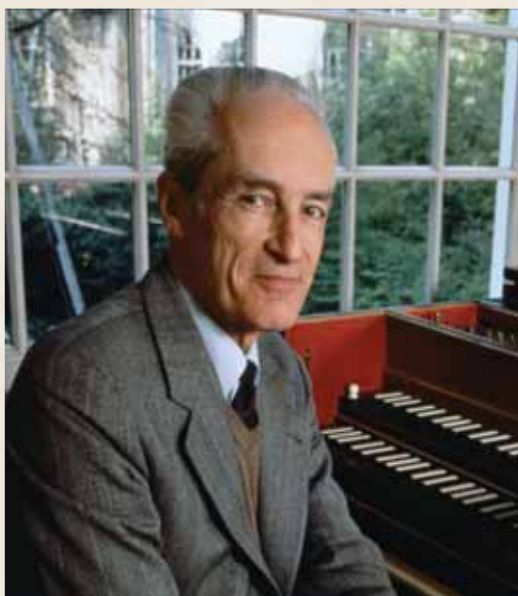
INSTRUMENTET FRYMORE ME TASTIERË

ORGANOJA • HARMONIKA

ÇEMBALLO

Çembali ose klaviçembalo është një instrument që daton në kohën e Mesjetën së vonë. Për nga forma është e ngjashme me pianon, por tingulli fitohet duke i tërhequr telat me pendë, si me kitarë. Prandaj, klaviçeli ka kumbimin e tij karakteristik dhe tingullin e mprehtë. Lulëzimi i saj daton në periudhën e Renesansës dhe veçanërisht, në Barok (XVI deri në gjysmën e parë të shekullit XVIII), kur është pjesë përbërëse e veprave të dhomës, operës dhe orkestrave. Bie në sy edhe puna e madhe e një repertori solo për këtë instrument. Çembalistët me famë botërore përfshijnë Gustav Leonard, Kenet Gilbert, Trevor Pinok, Zhak Oh, Andreas Shtaer dhe Pjer Antai. Cvetanka Sozovska është çembalistja e parë maqedonase.

Gustav Leonard

Cvetanka Sozovska

Shembull muzikor:

Tema nga “Variacionet Goldberg” (çemballo)-J. S. Bah

PIANOJA

Ky instrument njihet edhe si pianoja, emri është me origjinë gjermane dhe rrallë gjendet si piano-forte, emër me origjinë italiane. Ai përbëhet nga një tabelë rezonante, një kornizë me tela të kryqëzuar (228 tela), një mekanizëm çekiç, një tastierë (88 çelësa - të bardhë dhe të zi) dhe

pedale. E gjithë kjo vendoset në një kuti që qëndron në tre këmbë. Toni i këtij instrumenti fitohet duke goditur çekiçet përgjatë fijeve dhe vëllimi varet nga forca e goditjes. Mekanizmi i çekiçëve funksionon duke shtypur tastet në tastierë. Prandaj, ky instrument përveç telit është edhe instrument me goditje me tastierë.

Pianoja ka një sërë aplikimesh, nga loja solo dhe koncerte deri tek pjesëmarrja në ansamble të ndryshme dhomash, madje edhe në orkestra të mëdha simfonike.

Pianoja magjepse me literaturën e pasur të shumë kompozitorëve, si: Bah, Skarlatti, Hajdi, Mozart, Betoven, Shuman, Shopen, Shubert, List, Brahms, Prokofjev, Debisi, Ravel, Çajkovski, Rahmaninov e shumë të tjerë.

Interpretuesit e pianos me famë botërore janë: Artur Rubinshtajn, Aldo Çikolini, Svajtoslav Rihter, Dubravka Tomshiq dhe të tjerë.

Pianistë të njohur vendas janë: Simon Trpçeski, Jasminka Çakar, Stella Slejanska, Todor Svetiev, Valeri Stefanovski, Katerina Gelebesheva-Kostadinovska, Marija Vrskova, Marija Gjosevska, Dino Imeri etj.

Shembull muzikor:

Koncert për piano dhe orkestër nr.1 op. 23, në b-mol-P. I. Çajkovski

Simon Trpčevski

Adagio sostenuto

L. V. Beethoven

PIANINOJA

Pianinoja ndryshon nga pianoja në formë dhe përmasa.

Telat vendosen vertikalisht.

Pianinoja ka një tingull më të dobët se pianoja dhe përdoret më shumë për muzikën në shtëpi. Muzika për këtë instrument, si dhe për pianojën, është shkruar në një sistem me dy rreshta: çelësi i violinës dhe çelësi i basit.

Aktivitete:

Përshkruani dallimin ndërmjet instrumenteve pianoja dhe pianinoja?

ORGANOJA

Organot janë instrumente muzikore më të mëdha dhe më komplekse. Ato përbëhen nga një numër i madh gypash prej druri ose kallaji me gjatësi dhe gjerësi të ndryshme, nga të cilat varet lartësia e tonit. Ata kanë disa tastiera, duke përfshirë një tastierë me pedale, e cila përdoret për të luajtur tonet më të thella. Toni merret duke qarkulluar ajrin në tuba. Ata kanë një gyp të veçantë për çdo ton, dhe akoma më shumë gypa për të njëjtin ton, për të arritur një ngjyrë dhe vëllim të ndryshëm. Në fillim duheshin dy interpretues: një që luante dhe një që ndërron regjistrat. Sot, organot moderne përdorin një fen elektrik.

Instrumentet kanë disa lloje regjistrash që japin një tingull të ngjashëm me disa instrumente ose grupe instrumentesh. Muzika për organon është shkruar në një sistem tri pjesësh: një çelës violine dhe dy çelës basi. Organot janë kryesisht të pranishme në kisha, veçanërisht në qytete të mëdha të Evropës Perëndimore.

Shembull muzikor:

Tokata dhe fuga në d-mol (organoja)-J. S. Bah

HARMONIKA

Ekzistojnë dy lloje të harmonikës: gojë dhe shuplakë dore .

Toni i harmonikës merret duke fryrë ose tërheqë ajrin. Përveç melodisë, mund të merrni një shoqërim akord, dhe cilësia e tonit merret duke lëvizur pëllëmbët që mbajnë harmonikën, duke krijuar një lloj vibrato.

Harmonika mund të jetë me tastierë dhe susta. Kur përdoret, ngjitet në shpatulla me rripa. Në anën e djathtë është tastiera, ose susta, në të cilat kryhet linja melodike dhe në të majtë janë sustat që përdoren si shoqërues basi.

Në mes të instrumentit është një trastë që shtrihet. Toni merret duke shtypur tastet, ajri nga shakulla godet skedat metalike dhe ato dridhen. Harmonika ka edhe regjistra dhe falë tyre mund të imitojë disa instrumente frymore prej druri.

Harmonika gjen aplikim të madh në muzikën popullore, në muzikën pop dhe së fundmi si instrument solo në muzikën klasike.

Interpretues të harmonikës famë botërore janë: Pjetro Frosini, Ksenija Sidorova etj.

Interpretues të njohur vendor të harmonikës janë: Koço Petrovski, Zorica Karakutovska etj

Zorica Karakutovska

Ksenija Sidrova

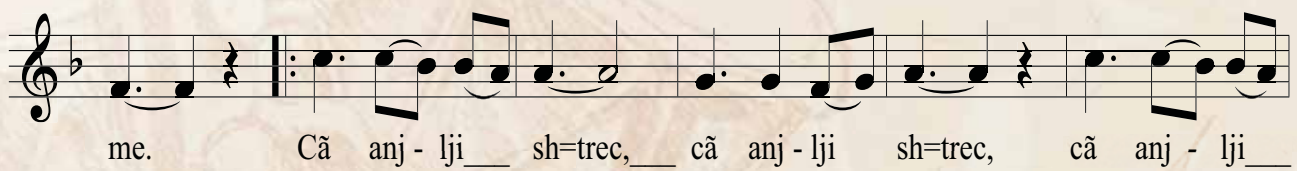
Shembull muzikor:

“Libertango”(harmonikë)-Astor Pjacula

MARTOMË NËNË

(me dëgjim)

Muzika dhe teksti: Hristo Hristoski-Mullar

SIMFONIA

Simfonia është një vepër orkestrale me formë ciklike. Janë katër kohë me tempo, formë dhe përjetim të ndryshme. Simfonia klasike arrin kulmin me veprat e Hajdn dhe Mocartit. Sidoqoftë, simfonisti më i madh konsiderohet të jetë Ludvig van Betoven, i cili i pari filloi të ndryshojë skemën klasike të simfonisë (në vend të Menuet, prezantoi Skerco). Në kohën e katërt të Simfonisë së Nëntë L. V. Betoven prezanton për herë të parë solistë vokale dhe kor.

Simfonia klasike është e ndërtuar nga katër kohë. Kohët sipas formës mund të jenë dypjesëshe ose trepjesëshe.

Çdo kohë ka një tempo të ndryshme, si p.sh.: Allegro - Andante - Tempo di Menuetto - Allegro.

Simfonia nr 5 në c-mol

Ludwig van Beethoven

Shembuj muzikorë:

Simfonia në g-moll nr. 40, KV 550 (fragmente nga të gjithë paragrafët) - V. A. Mozart

Simfonia V në c-moll, vep. 67, paragrafi I Allegro con brio (fragmente) - L. V. Betoven

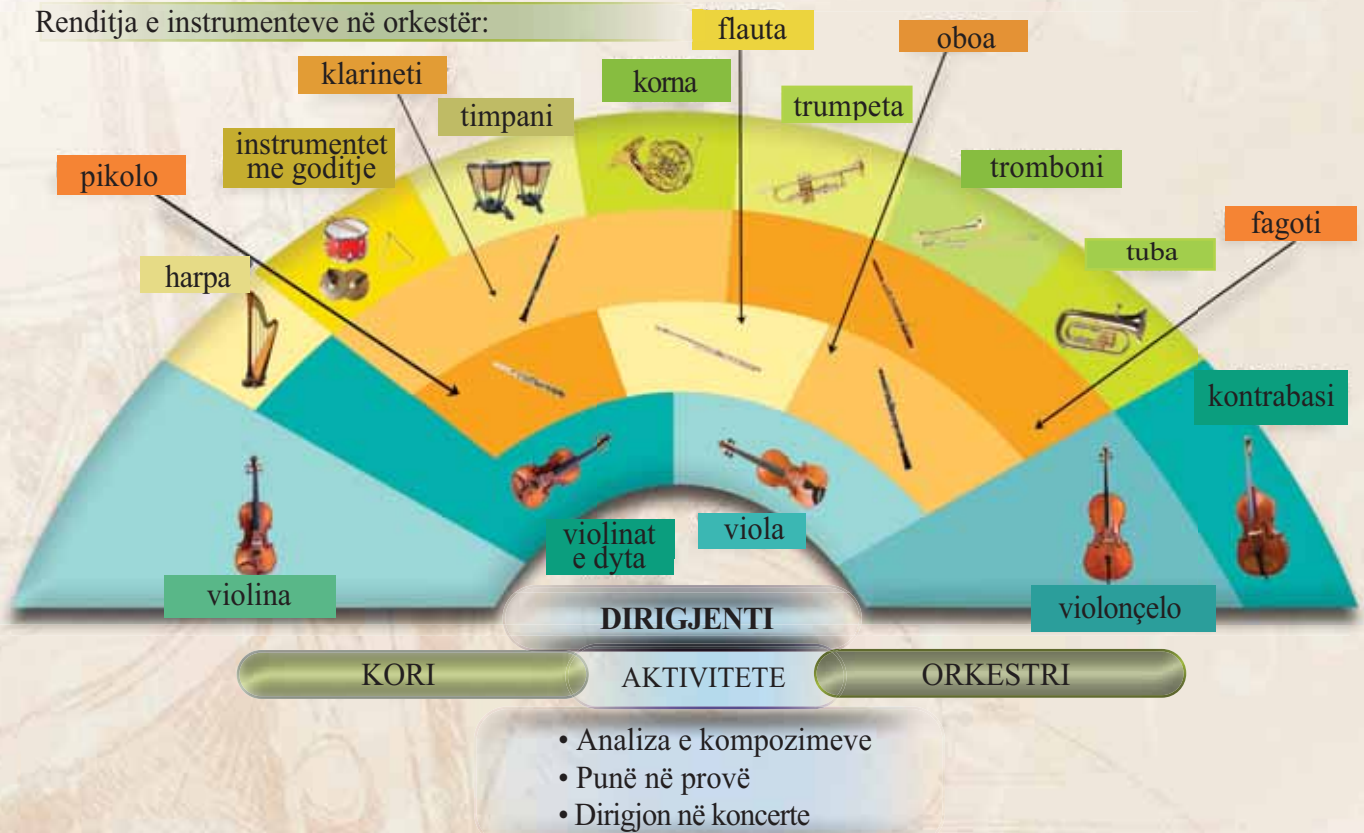
Simfonia IX - finale, "Oda e Gëzimit" (fragment me kor) - L. V. Betoven

Uvertura nga opera "Vilijam Tel" - J. Rossini, interpreton Orkestrën Simfonike Rome të Budapestit (Budapest Gypsy Symphony Orchestra).

ORKESTRA SIMFONIKE

Orkestra simfonike u formua duke zgjeruar orkestrën kamertale. Gjatë zhvillimit të të gjitha llojeve të instrumenteve muzikore klasike, orkestra simfonike gradualisht u zhvillua dhe u plotësua. Një kontribut të madh në zhvillimin e orkestrës simfonike në të gjitha epokat muzikore kanë dhënë kompozitorët Hajdn, Mocart, Betoven, Shuman, Verdi, Rosini, Brams, Vagner, Shtraus, Berlioz e shumë të tjerë.

Renditja e instrumenteve në orkestër:

Bisera Çadlovska

Xhijan Emin

Borjan Çanev

Sasho Tatarçevski

Herbert Fon Karajan

Gustavo Dudamel

Zubin Mehta

Merin Olsop

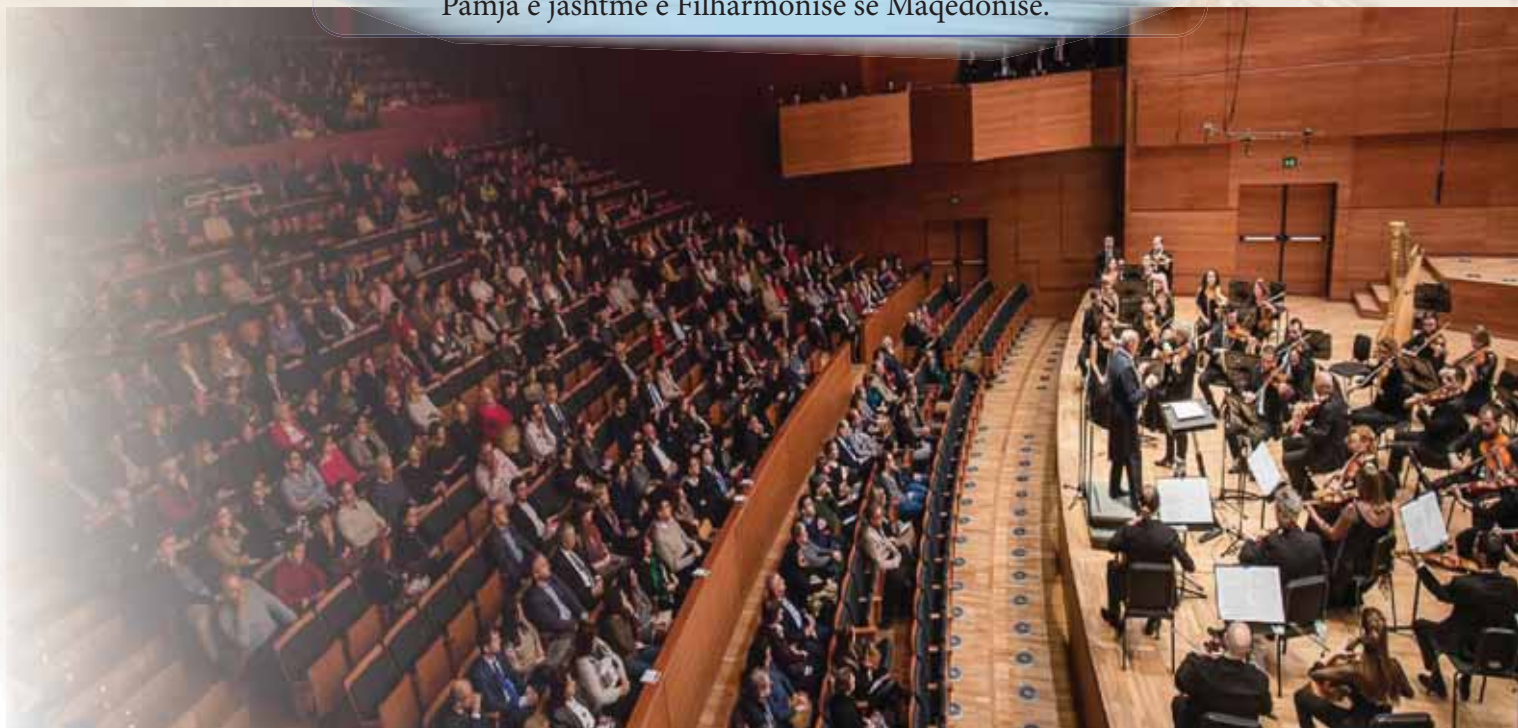
FILHARMONIA

Filarmonia e Maqedonisë është e vetmja orkestër simfonike në vend. Orkestra Filharmonike Maqedonase u themelua më 24 nëntor të vitit 1944 me vendim të menaxhimit dhe nga një grup muzikantësh të udhëhequr nga dirigjenti Todor Skallovski.

Që nga themelimi i saj e deri më sot, orkestra luan një rol të rëndësishëm në fushën e artit muzikor në Maqedoni. U drejtua nga dirigjent të shquar maqedonas dhe të huaj ku performuan solist të shquar. Përveç koncerteve të rregullta performanca në skenën vendase, orkestra simfonike ka bërë turne nëpër botë ku prezanton denjësisht muzikën e vendit të saj. Filharmonia ka një repertor të gjerë të literaturës së muzikës klasike botërore, të autorëve të muzikës bashkëkohore, por edhe në vazhdimësi interpreton vepra të muzikantëve maqedonas.

Pamja e jashtme e Filharmonisë së Maqedonisë.

Pamja e mbrendshme e Filharmonisë së Maqedonisë

Aktivitete:

1. Definoni karakteristikat bazë të dëgjimit të sinfonisë (qëndrimi, karakteri, lloji i performancës)
2. Vizitoni Filharmoninë e Maqedonisë.

TË DËGJOJMË, TË PËRKUJTOHEMI!!!

Shembull muzikor:

Koncert për violinë dhe orkestër në G dur - V. A. Mozart
 “Elegji” për violën - I. Stravinski
 “Mjellma” - K. Sen-Sans
 “Badinerija” - J. C. Bah
 “Variacionet e Rokokos” për pikolo dhe orkestër – P. I. Çajkovski
 “Rapsodi në blu” - J. Gershvin
 “Tema e mjellmës” - P. I. Çajkovski
 Aria për alt saksofon dhe piano - E. Boca
 Koncert për fagot dhe orkestër - V. A. Mozart
 Tokata dhe fuga në d-mol - J. S. Bah

Aktivitete:

Dalloni veglat muzikore duke dëgjuar shembuj muzikorë.
 Bëni një album të instrumenteve muzikore që i mësuat duke përdorur TIK-un.

DUA TË DI

INSTRUMENTET NË BOTË

Afrikë (instrumente me goditje)

Indi (sitar)

Amerikë (benxho)

Zvicër (briri alpik)

Rusi (balalajka)

Kinë (zeng)

Brazil (berimbau)

Greqi(buzuka)

Aktivitete:

Dëgjoni shembuj muzikorë nga instrumentet e sugjeruara dhe diskutoni karakteristikat audio dhe vizuale nëpërmjet aplikimit të TIK-ut.

KARAKTERISTIKAT E PËRGJITHSHME TË TRADITËS SË VALLES POPULLORE

Vallet zënë një vend të rëndësishëm në folklorin, pra në traditën e muzikës popullore. Çdo komb ka traditën e tij të kërcimit dhe karakteristikat e veta të kërcimit. Vallet janë të shumta dhe të larmishme dhe ato janë specifike për çdo zonë kërcimi.

Vallet popullore maqedonase

Në traditën e vallëzimit maqedonas klasifikohen pesë fusha kërcimi: vallëzimi perëndimor, jugperëndimor, jugor, lindor dhe verior, secila me karakteristika të veçanta të vallëzimit stilistik, por edhe me një universalitet të caktuar ndërmjet tyre. Emrat e tyre rrjedhin ose lidhen me emrat e vendeve, valltarët e shquar, drejtimin e lëvizjes, mënyrën e mbajtjes së valltarëve, veçoritë stilistike, veprimtaritë rituale etj. Shembuj të kësaj janë: vallja Svinishko (fshati Svinishte), Skudrinka (fshati Skudrinje), vallja Patrunino, Çangullovo, vallja Panteovo, Djathtas, Majtas, Për shpatull, E vogël, Teshkoto, sitnoto, valle kallajxhiko etj. Vallet zakonisht shoqërohen me instrumente popullore, duke kënduar ose në raste të rralla, me mungesë si vokale ashtu edhe me shoqërim instrumental. Këto janë të ashtuquajturat valle pa zë.

Sipas qëllimit dhe funksionit vallet popullore ndahen në:

VALLET E FESTAVE

Valle festive që në performancën e tyre nuk është e caktuar koha, vendi dhe pjesëmarrësit.

VALLET E RITEVE

Performohen në kohë, vend dhe me pjesëmarrës të caktuar.

Sipas përbërjes dhe qëllimit të valltarve vallet mund të jenë:

valle burrash
valle grash
valle të përziera

kortazh mashkullor
kortazh femror
cikli i dasmës

Qystek (kryevalltari) e përpu-
nuar me rruaza

Për një performancë cilësore të një kërcimi ka rëndësi të madhe që i pari dhe i fundit i kërcimit të jenë kërcimtarë të mirë. Drejtuesi fillon gjithmonë hapat e parë dhe duke kthyer një shami ose një shkop që mban në dorën e djathtë që jep shenja për: fillimin e kërcimit, për një frazë të re, për kryerjen e elementeve të veçanta (kthimi, gjunjëzimi, shtrirja e rrethit etj.). Një rol të ngjashëm luan edhe kërcimtari i fundit i vallëzimit që populli e quajti: bisht, as, i fundit edhe ai si kryevalltari në dorën e majtë mban një shami ose qafore (qystek).

Sipas drejtimit të lëvizjes
gjatë performancës së valleve
dallohen.

- Sipas drejtimit të valleve ato ndahen: valle që shkojnë **djathtas** (Lesnoto, Teshkoto, Potrçulka etj)

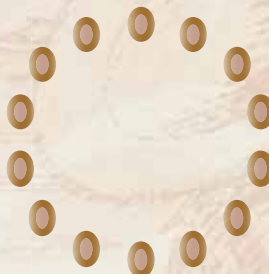
- Valle që shkojnë në të **majtë** (Levoto, Lev Tanec, Povrneçkata etj)

Sipas formës së valles ndahen në:

- valle që luhen në formen gjarprorë ose rrethi i hapur (forma më e zakonshme).

- vallet që luhen në një rreth të mbyllur (formë e rrallë e lojës)

- valle që luhen në formë gjarporë

- valle që luhen me çifte (dy nga dy)

Sipas numrit të
pjesëmarrësve ndahen në:

- valle me numër të caktuar të valltarëve (epifania” lazare, rusalii etj)

- valle me numër të pakufizuar të valltarëve (zakonisht vallet e festave dhe ritualeve)

Vallet popullore shqiptare ndahen në: lirike dhe epike.

Vallet lirike zënë një vend të madh në koreografinë popullore. Ata i luajnë më shumë gratë, më pak burrat ose gra dhe burra së bashku, të kombinuar. Llojet e valleve lirike janë: rituale, dasmore, punëtore, shtegtare, humoristike e të tjera. Vallet lirike më të njohura janë:

“Shota”, “Vallja e shqiponjave”, “Vallja e Tropojës” e të tjera. Vallet epike karakterizohen nga forca, guximi, krenaria, karakteri ushtarak, heroizmi. Ato luhen veçanërisht nga burrat dhe djemtë, dhe rrallëherë shoqërohen nga gra dhe vajza. Nga vallet epike, më të njohurat janë: vallet me karakter ushtarak (duel dhe luftim me shpata e jataganë, duel në çift, çift dhe në grupe). Në disa valle gjejmë bashkë motive lirike epike, e në disa një ndërthurje të motiveve liriko-epike.

Vallet lirike dhe epike në Maqedoni janë të njohura për vendet e tyre, emrat e qyteteve dhe njerëzve (“Vallja e Gajdës” - Rajoni i Shkupit, dhe luhet në mbarë Maqedoninë dhe më gjerë, “Valle Çegranit”, “Valle Dibrane”, “Gostivar”, “Prespa”, “Kumanovë”, “Preshevë”, “Valle Tërnocit”, “Valle e Miratocit”, “Gjilani”, “Ibrahim-hoxha”, “Valle Memet”, si dhe këngët e dasmës: “Nusja”, “Dhëndri”, “Vajzërisë” etj.).

Krahas ndarjes së valleve lirike dhe epike, vallet shqiptare ndahen edhe në: valle të burrave, grave dhe të përziera.

Vallet e meshkujve mund të luhen: individualisht, në çift, në grupe të vogla dhe të mëdha. Vallet mund të kryhen me shoqërimin e instrumenteve (zakonisht zurla dhe daulle) ose pa shoqërimin e instrumenteve. Vallet e meshkujve emërtohen sipas karakterit dhe përmbajtjes së valles: valle me jataganë, valle me shpata, të rënda, valle shqiponjash etj.

Vallet e grave luhen: individualisht, në çifte, në grupe të vogla dhe të mëdha. Emërtimi i valleve të grave mund të jetë sipas numrit të valltarëve si: valle teke, dyshe, treshe. Disa valle emërtohen si: vallja e ziles, vallja e mollëve, vallja e vajzërisë, vallja e nusërisë dhe emërtimi sipas mënyrës së interpretimit mund të gjendet: vallëzim me gisht, vallëzim përballë njëri-tjetrit, valle në rreth, gjysmërreth, rreth i mbyllur etj. Karakteristikë e vallëzimeve të femrave është se ato shoqërohen me këngë dhe në një, dy ose më shumë dajre.

Vallet e kombinuara ose të përziera interpretohen nga burra dhe gra. Në këto valle ka elemente të përbashkëta nga vallet mashkullore dhe femërore. Vallëzimi i burrave dhe grave së bashku e bën performancën më të hapur, më të lirë, më dinamike.

Vallet më të njohura të kombinuara janë: “Vallja e Tropojës”, “Vallja e Drenicës”, “Vallja e shqiponjave”. Një nga vallet lirike më të njohura është vallja e përzier “Shota” e cila ka disa variante interpretimi: nga një burrë dhe një grua (djalë dhe vajzë), dy gra (dy vajza), dy burra (dy djem). Vallja e Shotës interpretohet edhe nga popuj të tjerë dhe rajone më të gjera.

Shota-valle e përzier (shqiptare)

Në **traditën e kërcimit romë**, vallet interpretohen në një sistem zinxhir, zakonisht në një rreth të hapur, të lidhura me duar në një pozicion gjysmë të përkulur, ngjashëm me pjesën tjetër të popullsisë maqedonase. E veçanta janë vallet e tipit qyqek, të realizuara nga popullata femërore në formë individuale, duke theksuar aftësinë e lojës me bel dhe bark.

Në **traditën turke të kërcimit** ka një ndarje dhe dallim të qartë gjinor të vallëzimeve mashkullore dhe femërore, të cilat ruajnë formën e përgjithshme të performancës në rreth të hapur ose të mbyllur, të mbajtura për duar ose shpatulla. Më të përhapura janë vallet e femrave, veçanërisht ato rituale, më së shpeshti në ambiente të mbyllura që kryhen nga gra që këndojnë ose rrahin dajre.

Popullsia e rajonit etnik Gora, ku jetojnë maqedonas-myslimanë, karakterizohet me vallet mashkullore të llojit Kalaçojna, e cila është gjithashtu një sistem prej 10 deri në 15 valle të luajtura në një rreth të hapur të popullatës mashkullore dhe të interpretuara në një rend të caktuar. Sa i përket valleve të femrave edhe sot e kësaj dite përfaqësohen lojërat rituale për dasmën, për festën e Shën Gjergjit etj. Instrumentet popullore karakterizohen nga zurlat dhe daullet, si dhe rrahja e dajreve nga gratë.

Tradita e vallëzimit vlleh ndjekin traditën e përgjithshme maqedonase të vallëzimit, duke i interpretuar vallet në mënyrë të hapur ose, në një numër të vogël të rasteve në rreth të mbyllur, të shoqëruar nga një traditë vokale vllehe. Për vallet rituale është karakteristike vallja kushtuar kërcimit të flamurit i quajtur “Hllambura”.

Vallet më të njohura për **serbët** janë: “Uzičko”, “Çaçak” “Moravac”, “Kolubarski vez” dhe vallet tjera. Ritmi karakteristik është 2/8 (njerëzit zakonisht e quajnë çift). Janë të pranishme edhe lloje të tjera të takeve, si 7/8, 9/8, në varësi se prej cilës krahinë rrjedhin vallet. Një nga vallet më të njohura të serbët është “Uzičko kollo”, e cila luhet në çdo festë nga të rinjtë dhe të moshuarit.

VALLET FESTIVE

Vallet festive kanë ndodhur duke u mbledhur njerëzit në fshat, në një livadh më të madh, në një hapësirë të hapur publike që ishte një vend për të luajtur. Në këtë grup bëjnë pjesë: vallet e burrave, vallet e grave dhe vallet e përziera.

Deri në mesin e shekullit të XX-të, gjatë shfaqjes së traditës së vallëzimit, pjesëmarrësit visheshin me kostume popullore, të punuara me dorë kryesisht nga popullata femërore, por me një pjesëmarrje të caktuar edhe nga rrobaqepës meshkuj të quajtur rrobaqepës.

Vallet e burrave

Kërcimet e burrave në interpretimin gjithmonë tregojnë luftë, bashkim, individualitet, më së shpeshti duke luajtur. Mënyra e mbajtjes së valleve mashkullore mund të jetë: për krahu, për shpatullën, për brezin, për kosën (shkopin e bariut).

Në këtë grup mund të radhisim vallet: “Teshka krstačka”, “Çučuk”, “Postupano”, “Vallja e burrave”, “Kopačka”, “Shopska petorka”, “Lepuri” e të tjera.

Shfaqje vizuele të valles “Kopačka”

“Kopačka” është një valle burimore mashkullore, origjinale maqedonase, e cila e ka origjinën nga fshati Dramçe, në zonën e Pijanecit, në rrethinën e Dellçevës. Vallja është e një natyre të mundimshme dhe kap kultivimin e tokës, gërmimin dhe. Karakteristikë për këtë valle është luajtja e gjithë këmbës, specifike për këtë rajon të Maqedonisë.

“Kopačka” ka katër njësi bazë ritmike dhe lodër - “Shetanica”, “Sitno”, “Prefračka” dhe “Kopačka”, të cilat ndërrohen dhe përsëriten në shenjë të prijesit. Interpretuesit e mbajnë rripin, me dorën e majtë përpara së djathtës. Vallja luhet me energji dhe temperament, me hapa të vegjël e të shpejtë në gjysmë thembër. Është plot me kërcime, ulje, lëvizje anësore, gërrshërë dhe goditje me këmbë në dysHEME, prej nga vjen emri i kërcimit.

Më 27 nëntor të vitit 2014 në Paris, në seancën e 18-të plenare të Komitetit Ndërqeveritar të UNESCO-s për mbrojtjen e trashëgimisë kulturore jomateriale, u morri vendimi për përfshirjen e vallëzimit “Kopačka” në Llistën Prestigjioze Përfaqësuese të UNESCO-s për trashëgiminë kulturore jomateriale të njerëzimit.

Valle për gra

Vallet e grave paraqesin mirësinë, elegancën dhe modestinë e gruas dhe vajzës maqedonase.

Mënyra e mbajtjes në vallet e grave më së shpeshti është për: duar, shami, gishtat e vegjël dhe të ngjashme.

Në këtë grup mund të rradhisim vallet e mëposhtme: “Baba Gjurgja”, “Zhensko krsteno”, “Berovka”, “Potrçullka”, “Shopkata”, “Zhensko çamçe” etj.

Shfaqje vizuale e valles “Zhensko çamçe” (Varka e grave)

“Varka e grave” është një vallëzim i femëror që i përket llojit të vallëzimit të quajtur “Çamçinja” (Barakat). Valltarët janë në gjysmërreth të kapur për dore dhe mënyra e mbajtjes së trupit është dinjitoze dhe e lirë.

Karakteristikë e kësaj valle është se fillon me ritëm të ngadaltë dhe me përshpejtim gradual kërcimi përfundon me ritëm të shpejtë.

Vallet e përziera

Në vallet e përziera të katedrales, mënyra e mbajtjes së kërcimtarëve është zakonisht me duar dhe një shami. Loja e valleve të përziera përfaqëson unitet, komunitet dhe barazi midis burrit dhe gruas. Në këtë grup mund të rradhisim vallet e mëposhtme: “Vrapim”, “Dracevka”, “Ratevka”, “Lisola”, “Sirto”, “Velgoshkoko”, “Vomrateno” etj.

Shfaqje vizuale e valles “Crnogorka”

“Crnogorka” është valle e përzier katedrale me origjinë nga Skopska Crna Gora (fsh. Kuçevishte dhe fsh. Ljubanci). Luhet në mënyrë dinamike, shpejt dhe gazmore, me duar të kapura, me duar poshtë, me duar të vendosura në bel dhe të përkulura në bërriyla. Kjo valle tregon rëndësinë dhe bukurinë e tubimeve të fshatit.

МАЈКА НА МАРИКА ДУМАШЕ/ NËNA E MARIKËS MENDONTE (me dëgjim)

2. - Нејќум го мајко Ѓорѓија,
Ѓорѓија први бекрија.
Девет си жени погубил,
јас ќе сум мајко десетта.

4. Нова се крчма отвора
мене ме канат да идам.
Сефтето да им направам,
фирмата да им напишам.

3. Послуша Марика мајка си
зеде го Ѓорѓи бекрија.
Ѓорѓи на Марика думаше:
- Марике, либе Марике.

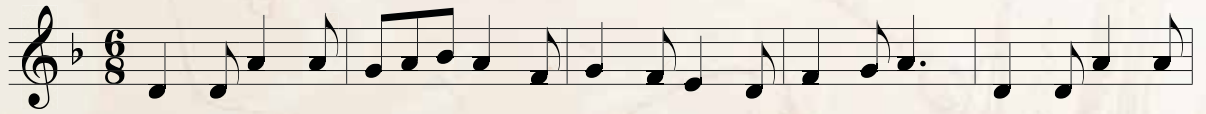
5. Ене го Ѓорѓи кај иде,
девет му зурли свиреа,
девет му зурли свиреа,
десет тапани чукаа.

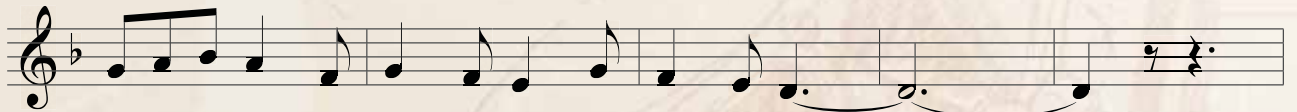
ZEMRA IME RRAH

(sipas dëgjimit)

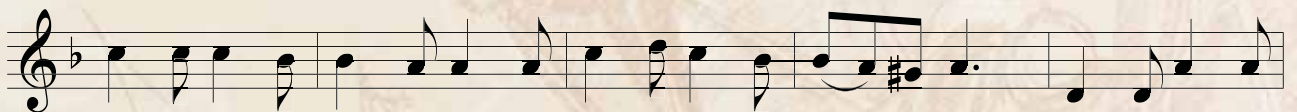
Muzika: E. Stafai

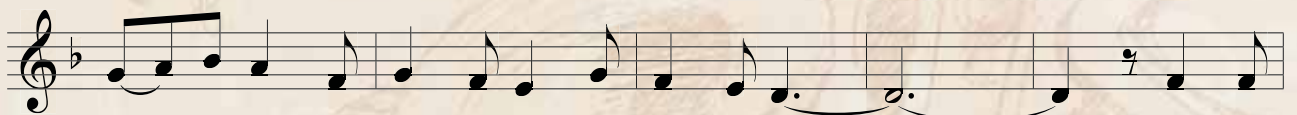
Do ti bëj not A-dri - a - ti - kut që të mbri në Ka - la - bri Do të u - lem

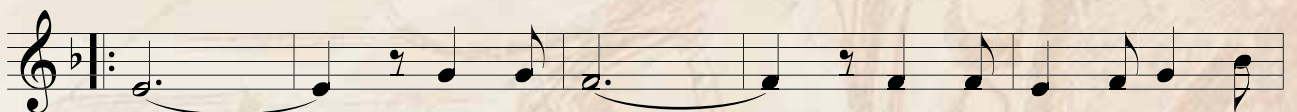
pra-në një fi - kut ti ta - koj arb - resht e mi.

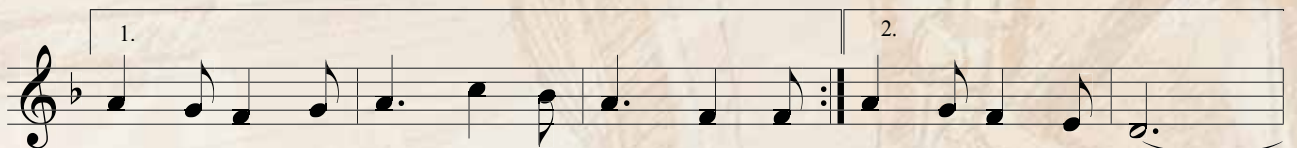
Pse po hesht o det i gjo - rë e m'pla - gos me m'sheh - të - si. I mall - ku - ar

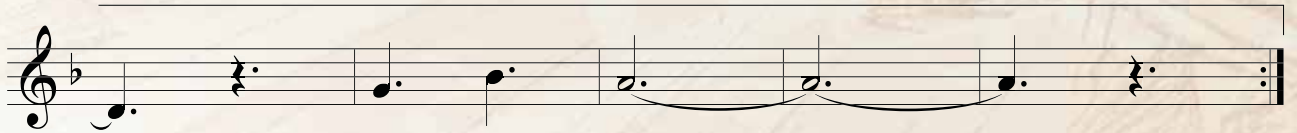
qofsh - i mje - rë që një ze - mër nda - ve n'dy. _____ Je arb -

resh _____ je im vëlla _____ ze - mra i - me cim - bra

cim - bra për at - dhe për at - dhe. Je arb cim - bra për at dhe

_____ për at - dhe. _____

VALLE RITUALE

Vallet rituale janë pjesë e pandashme e disa aktiviteteve rituale (dasma, festa, zakone, etj.). Kjo kategori e kërcimeve janë rregullatorë të rëndësishëm për vendosjen e rendit individual dhe kolektiv, si në mitologjinë popullore fenë, ashtu edhe në jetën shoqërore-sociale të çdo individi dhe kolektivi. Këto valle synojnë arritjen e rendit, mirëqenies dhe shëndetit të njerëzimit, kafshët si dhe të natyrës në përgjithësi.

Vallet rituale ndahen në tre grupe: kortezhi i meshkujve, kortezhi i femrave dhe cikli i dasmës.

Kortezhi mashkullor

Nga kortezhet rituale të meshkujve “lojërat nën maska” janë më të zakonshmet.

Këto janë kortezhet me pjesëmarrës të maskuar, qëllimi kryesor i të cilëve është të pastrojnë gjithçka që është e padëshirueshme për komunitetin. Këto grupe kanë emra të ndryshëm: Rusalii, Xhamallari, Vasiliçari, Surovaskari, Babari, Meçkari, Eshkari etj. Kortezhet zhvilloheshin në ciklin ritual të dimrit, nga Krishtlindjet në Shenjtërimi i ujit (Epifani). Një nga lojërat rituale më dinamike, të vjetra, luftarake është Rusalii.

Rusalii, Shkup nga vitet e 30-dhjeta

Rusalii është një lojë rituale, e cila luhet vetëm në të ashtuquajturat ditë të papagëzuara, nga Krishtlindjet deri në Epifaninë. Loja është një luftë kundër së keqes, në mbrojtje të njerëzve dhe Tokës dhe u zhvillua para çdo shtëpie me të sëmure, në çdo fshat. Mesazhi i kësaj loje të meshkujve është për të mirën e përbashkët dhe për mbledhjen e parave dhe dhuratave që ishin të destinuara për të mirën e fshatit, për kishat, spitalet e të ngjashme.

Specifike janë shamitë e kuqe që vihen rreth qafës, për mbrojtje. Ata në duar mbanin një shpatë, dhe vetëm baltaxhiu në dorën e tij të djathtë mbante një sëpatë. Nëse dy grupet Rusalii takoheshin, fillonte një përleshje. Nëse arrin arrin disi pajtoheshin, më i dobëti do të kalonte nën mantelin e më të fortit.

Kortezhi femërorë

Në këtë grup kortezhi bëjnë pjesë: lazare, vodiçarski, Shën Gjergji, dodole etj.

Një shfaqje vizuale e korteszeve llazare

jnë nikoqirëve që vizitojnë. Lazaret më të vogla vishen me fustan nusërie, të bardhë dhe rozë. Më të riturat, deri në 14 vjeç, vishen me kostume popullore të quajtura sai.

Kënga e parë me të cilën fillojnë Lazaret me lazarinë e tyre është:

“Pulë e bukur verore.

Fluturo e bukur për Llazarin.

“Hej, hej, Llazari nuk është çdo ditë”.

Besohet se Llazaret ose Llazarenjët sjellin lumturi, gëzim dhe mirëqenie në shtëpinë që do ta vizitojnë. „Misioni” i tyre bëhet gjithmonë në ditën e Llazarit, një javë para Pashkëve. Këngët e tyre zakonisht janë rituale lirike dhe tregojnë për dashurinë, lumturinë, martesën, një i porsalindur, në varësisht se në cilën shtëpi duhet të këndohet. Veshja e Lazareve duhet të jetë e bardhë e pastër dhe me shkëlqim, e re dhe e përgatitur me kujdes një ditë më parë, të shtunën, e njohur si e shtuna e Llazarit.

Ata e zbukurojnë shportën e tyre me lule pranverore, e mbajnë gjithmonë me vete dhe në të vendosin vezë me të cilat ua prezanto-

Cikli i dasmës

Cikli i dasmës fillon me përgatitjen e nuses dhe dhëndrit për dasmë. Pastaj dhëndri me zurle dhe daulle shkon te kumbari dhe prej atje drejtohen te nusja. Pasi e marrin nusen, shkohet në kishë ku martohen të rinjtë. Pas dasmës shkohet në shtëpinë e dhëndrit ku vazhdohet festimi. Vendi më i ndërruar në tavolinë i takonte kumbarit, që u ul në anën e djathtë të dhëndrit, ndërsa në anën e majtë ishte ulur miku. Zurlat dhe daullat u luajtën fillimisht te kumbari, ai u ngrit për të kënduar „Valle e kumbarit” më pas para mikut „Vallja e mikut”.

Më tutje u radhitën për „Vjehrrën”, „Dhëndrin”, „Nusen” dhe valle të tjera. Zakonisht edhe ata janë të qeta ose siç thotë populli: “valle të drejta”.

VALLET NË BOTË

Greqi-Sirtaki

Bulgari-Vallja Graovsko

Shqipëri-Vallja e Tropojës

LOJA FOLKLORIKE NËPËR BOTË

Afrikë – Vallja zulu për meshkuj dhe femra

Kinë - Vallëzime nga dinastija Han

Brazil - Marakatu

POLK E VOGËL

(luajmë)

Qetë

D. Kabalevski

Flute

Triangle

Xylophone

Fl.

Trgl.

Xyl.

f

f

f

p

p

p

f

f

f

p

p

p

EJA JANO (me nota)

Këngë popullore serbe

Ајде Јано коња да продамо.
Ајде Јано, ајде душо,
коња да продамо.
Да продамо, Јано душо,
само да играмо.

Ајде Јано кућу да продамо.
Ајде Јано, ајде душо,
кућу да продамо.
Да продамо, Јано душо,
само да играмо.

TRE HERË LAMTUMIRË, LAMTUMIRË, LAMTUMIRË

(me nota)

Hareshëm

Muzika: Ajka Kolaković

Vo-lim knji-gu, vo-lim ško-lu, vo-lim sva-ki no-vi dan. E - vo ku - ca zad-nja u - ra

do- ša - o je ško-li kraj. Tri put ça - o, ça - o, ça - o do-đe nam i o - vaj dan

1. za- slu-že - ni od-mor do- đe do - ša-o je ško- li kraj. 2. do - ša o je ško-li kraj.

Dan za danom učili
podosta naučili.
Ali volim zvona znak,
došao je školi kraj.

Neko ide na more,
neko ide na selo,
a neko će boga mi
stići do Londona.

Ref...

Ref...

TRËNDAFIL I KALTËR

(me dëgjim)

Muzika: Dimitar Masevski

Teksti: Ivan Karadak

PËRKTHIMET E KËNGËVE

Përkthime të këngëve shqipe

„ODA E GËZIMIT” (faq.5)

L. V. Betoven

Gëzim i çiltër, bukuri e pastërt e bija e Elias,
një fuqi e dehur që spërkat, ekstazi dhe poezi.
Ëndërrat e e tua qetësi shpërndajnë, triumfon
ndaj ligësisë.

Të gjithë njerëzit të qetësohen, shpirti juaj i
bashkon ata.

PËR TETORIN TONË (sipas dëgjimit) (faq.8)

Le të jehojnë sot, malet pjellore le të kremton
populli me këngë,
le të flen fort në zemër kujtimi për betejën e
parë, betejën e parë

Le të shkëlqejnë fytyrat nga gëzimi,
le të lulëzoj toka nga shkëlqimi,
le të ngritet përmendore për tetorin,
gjithkund në çdo kënd në vendin tonë.

Tetori të jetojë përgjithmonë,
ta kemi përherë në kujtime!
Nder dhe lavdi për luftëtarët guximtarë
për lirinë që ranë në luftë

Shkupi (faq.9)

Nëpër shekuj në zjarre dhe stuhi,
E kaluara të përgëzoi me lavdi,
Mbinë përsëri si kalli, nën kullat e Kalasë,
Vardar,
Skupi i lashtë sot qytet i madh, me stuhi she-
kullore me male krenare,
ti qytet i Shkupit u bëre endërra jonë.
Koka, ej qytet i dashur ti je çdohe i ri.
Zhurmat në rrugë për ty këndojnë
Secila zemër të jep paqë, dashuri, vendlindja
ime dhe maj,
Lulzo qytet bëhu i përhershëm.

VJESHTA (sipas notave) (faq.40)

Vjeshta është një dhuratë e artë në fushë të gjerë,
Nota dhe ngjyra magjike, përshkrim vjeshtor,
gjethe të verdha, erë e butë, shiu bie përsëri,
Zilet cingërojnë tani përsëri nëpër shkolla,
Qielli i kaltër dielli është fsheh mjegullat rëndo-
jnë dhe qajnë,
Kurse toka pjellore me frute të pjekura, vesa e
mëngjesit doli

Ngjarje Qesharake(faq.48)

Një Kole trim i madh, dje përsëri ishte në fushë,
la, la, la, opa tropa

Diçka trokiti diçka bëri zhurmë,
Në shkurre të vogël menjëher u fsheh
La, la, la, opa tropa

Mendon Kole frika e kaploi:
„Çka është kjo tani?”
La la la opa tropa

Ujk i fortë, ari i vjetër,
Ku ku ndihmë ku të gjej?
La, la, la, opa tropa.

Nuk ishte ujku, as ariu,
Por të gjithë le të qeshen!
La, la, la, opa tropa.

Në shkurre ishte një iriq
një iriq tariliq
La, la, la, opa tropa

Trëndafili i kaltër (faq.99)

Mbetën vetëm shpresat e kota, plagë e mallkuar,
Mbetën ditët e vetmuara dhe të zymta, netët e
pafund
Zemra që dhëmb shqetësim i zbrazur. Në zemër
mbaja një trëndafil të kaltër,
Por kaloj dikush e këputi trëndafilin. Trëndafilin
e këputi na na na na na na na na na

Përkthime të këngëve turke

Përsëri një trëndafil (faq.29)

U dashurova përsëri
në Gulnihalin e bukur,
që është si një trëndafil.
Një qëndrim, vajzë e bukur,
unë u dashurova në të.

Zjarri që u ndez,
ajo më dogji.
Shumë e re dhe e bukur,
shumë e re dhe e zgjuar.

Unë nuk pashë askund
një vajzë kaq të bukur,
me sy dhe vetulla të tilla,
me dorë dhe një fytyrë të tillë.

Gulnihal (emër femëror)

Valle (faq.41)

Afrohu te unë
më kap për dore
merre shaminë
luaje vallen hej hej

Përkthim i këngës vllehe

Më marto nënë (faq.76)

Më fejo nënë, më marto
sepse vitet kalojnë
sepse vitet kalojnë
edhe rinia ime

Përkthimi i këngës rome

Oj nuse, bo bo bukuroshe (faq.57)

Oj nuse, oj bukuroshe,
çka më solle bo bo nga babai yt
a, a, a, a, a, a,
nga babai yt bo bo i pasur.

Të të kam sjellë dy sy të zinj,
sy të zinj si dy rush të zinj,
sy të zinj si dy rush të zinj,
a, a, a, a, a, a.

Përkthime të këngëve serbe

Eja Jano (faq.97)

Eja, Jano, të kërcejmë.
Eja Jano, eja shpirt, eja të kërcejmë.

Eja Jano, ta shesim kalin.
Eja Jano, eja shpirt,
kalin të shesim.
Ta shes, zemër Jano,
Vetëm për të luajmë.

Eja Jano, të shesim shtëpinë.
Eja Jano eja shpirt
shtëpinë ta shesim.

Të shesim, Jano shpirt,
vetëm të luajmë.

Instrumente (faq.13)

Në këngën tonë ka grupe të instrumenteve,
të mëdhenj e të vegjël nga e gjithë bota,
kur piano fillon të luajë për herë të parë,
nuk ka tingull më të mirë se pianoja jonë.

Flaut, klarinetë, oboa, bori, tub,
është pjesë e klubit tonë të fuqishëm frymorë.
Kitara është këtu që të gjithë ta dëgjojnë,
luan në të gjitha telat është fytyra e saj e drejtë .

Telat harkorë përpiqen dhe punojnë shumë.
Që në shpirtin të prekë kur luhen këngë të bukura.
Goditjet ritmike luajnë historinë e tyre të rëndësishme.
Më të zëshmit janë, dihet, goditjet e kategorisë së parë të parë.

Përkthim i këngës boshnjake

Tre herë lamtumirë, lamtumirë, lamtumirë (faq.98)

E dua librin, e dua shkollën,
Unë e dua çdo ditë të re.
Këtu rreh ora e fundit
Fundi i shkollës ka ardhur.

Refreni:
Tri herë lamtumirë, lamtumirë, lamtumirë
erdh edhe kjo ditë
erdh dhe pushimi i merituar
erdh fundi i shkollës.

Ditë pas dite mësonim
kemi mësuar shumë.
E dua shenjën e ziles
erdh fundi i vitit shkollor.

Refreni
Dikush shkon në det,
dikush shkon në fshat
dhe dikush, zoti im
do të arrijë në Londër.

Refreni

Përmbajtja

IINTERPRETIMI I TËRËSISË MUZIKORE NË SHKALLËN G - DUR	5
“NJË UDHËZUES NË ORKESTRËN E TË RINJVE”	6
PËR TETORIN TONË	8
SHKUP	9
INSTRUMENTET MUZIKORE - NDARJA ELEMENTARE	10
INSTRUMENTET ME TELA	11
INSTRUMENTET ME TELA HARKOR	12
INSTRUMENTET	13
VIOLINA	14
PJESËT E VIOLINËS	15
VIOLA	16
VIOLONÇELO	17
KONTRABASI	18
O MOJ NANË	19
TON g I VOGË L.....	20
USHTRIME TË TONIT g I VOGËL	21
TON f 2	22
USHTRIME TË TONIT f 2	23
TON g 2	24
USHTRIME TË TONIT g 2	25
SHKALLA G-Dur	26
G-dur SHEMBUJ	27
KRIJOJMË NË G-dur	28
YËNE BËR GÜLNİHAL / NJË TRËNDAFIL PËRSËRI	29
ETIDA	30
INSTRUMENTET ME TELA –DRIDHËSE	31
HARPA	32
KITARA	33
MANDOLINA	35
SHKALLA e-mol (TRE LLOJET)	37
SHEMBUJ NË SHKALLËN E-moll (TRE LLOJE)	38
KRIJIM NE SHKALLËN E-mol (TRE LLOJE)	39
VJESHTË	40
HALAY/VALLJA	41
ASAMAN O TËRDAFILI ÇELËS / ОФ АМАН ТРЕНДАФИЛУ ШТО ЦВЕТАШ	42
NOTA DHE PAUZA GJASHTËMBËDHJETËSHE	43
USHTRIME ME NOTËN GJASHTËMBËDHJETËSHE	44
ORË	45
TAKTI PABARABARTË 7/8	46
USHTRIME NË TAKT TE PABARABARTË 7/8	47
HISTORI QESHARAKE	48
KUR E PËRCOLLA YLBERIN	49
INSTRUMENTET FRYMORE	50
INSTRUMENTET FRYMORE PREJ DRURI	51
FLAUTI	51
PIKOLO	51
KLARINETI	52
BAS KLARINETI	52
SAKSOFONI	53
OBOA	55
BRIRI ANGLEZ	55
FAGOTI	56

KONTRAFAGOTI	56
OJ BORIJE LELE TU SUZIJE / OJ NUSJA E BUKUR	57
INSTRUMENTET FRYMORE TË METALIT	58
TRUMPETA	58
TROMBONI	59
KORNA	60
TUBA	61
DJE (me dëgjim)	62
INSTRUMENTET ME GODITJE	63
INSTRUMENTET ME GODITJE ME LARTËSI TË ZËRIT TA PACAKTUAR	64
TIMPANI	64
VIBRAFON	65
KËMBANA	65
KSILOFONI	66
ZILET	66
LOJË LUFTARAKE INDIANE	67
INSTRUMENTET ME GODITJE ME LARTËSI TË PAKUFIZUAR TË TONIT	68
CIMBALAT	68
DAULLI I MADH	68
DAULLI I VOGËL	68
DAJRE	69
TAM TAMI	69
KASTANJETA	69
MARAKAS	69
TREKËNDËSHI	69
INSTRUMENTET ME TASTIERË	70
ÇEMBALLO	71
PIANO	72
PIANINOJA	73
ORGANOJA	74
HARMONIKA	75
ISUSEAME DADO / MARTOMË NËNË	76
SIMFONIA	77
ORKESTRA SIMFONIKE	78
FILHARMONIJA	79
LE TË DEGJOJMË, TË PËRKUJTOHEMI !!!	80
INSTRUMENTET NË BOTË	81
KARAKTERISTIKAT E PËRGJITHSHME TË TRADITËS SË VALLES POPULLORE	82
VALLET FESTIVE	88
NËNA E MARIKËS MENDONTE	90
CIMBRA, CIMBRA / ZEMRA IME RREH	91
VALLE RITUALE	92
VALLET NË BOTË	94
LOJËRAT FOLKLORIKE NË BOTË	95
POLKË E VOGEL	96
EJA JANO	97
TRE HERË LAMTUMIRË, LAMTUMIRË, LAMTUMIRË	98
RËNDAFILI I KALTËR (me dëgjim)	99
PËRKTHIMI I KËNGËVE	100

